

Economisch belang van het boekenvak

seo economisch onderzoek

Amsterdam, maart 2019
In opdracht van KVB Boekwerk

Economisch belang van het boekenvak

Omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen in 2017

Bert Hof
Daan in 't Veld
Nils Verheuvcl

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2019-22
ISBN 978-90-6733-970-4

Copyright © 2019 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl

Samenvatting

Het economische belang van het boekenvak in Nederland is in kaart gebracht door het inschatten van de omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen van auteurs en vertalers, uitgevers en boekverkopers.

Dit rapport beschrijft de bijdrage van het boekenvak aan de Nederlandse economie door middel van een inschatting van de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen. De focus ligt op de productiezijde van het boekenvak, middels de keten van auteurs en vertalers via uitgevers naar boekverkopers. Het gaat daarbij om auteurs van oorspronkelijk Nederlandstalige werken, om vertalers naar het Nederlands en om Nederlandse uitgevers en boekverkopers. De inschatting kan worden gezien als een indicatie van de orde van grootte van het economische belang.

Het centrale element in de analyses is het algemene boek en de direct daarvan afgeleide producten en diensten. Onder algemene boeken verstaan we alle boeken die niet tot de educatieve en wetenschappelijke boeken behoren. Bij afgeleide producten en diensten kan bijvoorbeeld worden gedacht aan optredens van auteurs en om op boeken gebaseerde films. Het gaat zodoende om een inschatting van het deel van de omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen dat samenhangt met het produceren en verkopen van algemene boeken en de direct daarvan afgeleide producten en diensten.

Omzet

De omzet is een indicator van het economische belang doordat het de omvang van de verkochte productie weergeeft, gewogen naar de waarde in het economische verkeer. De omzet is de afzet maal de verkoopprijs. De omzet van auteurs en vertalers stellen we gelijk aan het inkomen dat samenhangt met het schrijven en vertalen van algemene boeken.

Tabel S.1 geeft de ingeschatte omzet per schakel van de keten. +PM geeft weer dat een deel van de omzet ontbreekt, omdat deze niet binnen het bestek van dit onderzoek kon worden ingeschat.

Tabel S.1 Ingeschatte omzet in de boekenketen

Omzet auteurs en vertalers	€ 34 miljoen + PM
Omzet uitgevers	€ 244 miljoen
Omzet boekverkopers	€ 498 miljoen + PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek; o.b.v. bronnen vermeld in het rapport.

Tabel S.1 laat zien dat de omzet van auteurs en vertalers via uitgevers naar boekverkopers steeds groter wordt. Dit is een logisch gevolg van het feit dat de productieketen loopt van auteurs en vertalers via uitgevers naar de boekverkopers. De uitgever betaalt bijvoorbeeld de auteurs en vertalers, maakt nog meer kosten en moet deze goed zien te maken met de omzet. Daarnaast speelt een rol dat bij de boekverkopers de anderstalige algemene boeken volledig zijn meegeteld, terwijl het bij auteurs en vertalers en bij uitgevers voornamelijk om Nederlandstalige boektitels gaat. Ook publiceren veel auteurs boeken zonder de motivatie om daar direct inkomsten uit te halen.

De omzet voor auteurs en vertalers is qua omvang vergelijkbaar met de omzet uit Nederlandse films in Nederlandse bioscopen. De omzet voor uitgevers heeft dezelfde orde van grootte als de omzet van de Nederlandse gamesector. De omzet voor boekverkopers ligt ruim boven de omzet uit Nederlandse en buitenlandse bioscoopfilms in Nederlandse bioscopen.

Toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde geeft de waarde weer die in het productieproces wordt toegevoegd aan de ingekochte goederen en diensten. Het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp) is de optelsom van alle toegevoegde waardes in Nederland.

De toegevoegde waarde is niet gelijk aan de winst. Het belangrijkste verschil is dat om de winst te berekenen alle kosten van de omzet worden afgetrokken, terwijl bij de toegevoegde waarde vergoedingen voor arbeid en afschrijvingen niet van de omzet worden afgetrokken.

Tabel S.2 geeft de toegevoegde waarde per schakel van de keten en opgeteld over de gehele keten. +PM geeft weer dat een deel van de toegevoegde waarde ontbreekt, omdat deze niet binnen het bestek van dit onderzoek kon worden ingeschat. Bij de interpretatie van deze toegevoegde waarde is het van belang dat deze is berekend door van de omzet bijvoorbeeld ook de kosten van huisvesting en machines/installaties/inventaris af te trekken.

Tabel S.2 Ingeschatte toegevoegde waarde (TW) in de boekenketen

TW economische activiteiten auteurs en vertalers	€ 16 miljoen + PM tot € 21 miljoen + PM
TW economische activiteiten uitgevers	€ 109 miljoen
TW economische activiteiten boekverkopers	€ 88 miljoen + PM
Totaal TW	€ 213 miljoen + PM tot € 218 miljoen +PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek; o.b.v. bronnen vermeld in het rapport.

Tabel S.2 laat zien dat de toegevoegde waarde van de schakel auteurs en vertalers het laagst is van de onderscheiden schakels in de boekenketen. Dit hangt samen met het feit dat de 'kosten' van het schrijven en vertalen maar één onderdeel zijn van het totale plaatje van het produceren en verkopen van boeken. Voor de vergelijking tussen de schakels speelt net als bij de omzet mee dat bij de boekverkopers anderstalige algemene boeken volledig zijn meegeteld, terwijl het bij auteurs en vertalers en bij uitgevers voornamelijk om Nederlandstalige titels gaat.

De toegevoegde waarde van de schakel uitgevers ligt boven die van de schakel boekverkopers. De omzet van de boekverkopers mag hoger liggen (zie Tabel S.1), maar bij de uitgeversactiviteiten wordt relatief meer waarde toegevoegd. Dit kan worden verklaard doordat de kernactiviteit van boekverkopers het in- en verkopen van boeken is, terwijl uitgevers die boeken 'produceren'.

De totale toegevoegde waarde ligt bijvoorbeeld boven die van de Nederlandse leer- en schoenenindustrie of die van de Nederlandse kledingindustrie.

Werkgelegenheid en arbeidsinkomen

De werkgelegenheid geeft de arbeidsinzet weer ten behoeve van de productie en verkoop van algemene boeken. Dit betreft zowel werknemers op de loonlijst als het ingehuurde personeel. De vergoeding voor deze arbeidsinzet is het bruto arbeidsinkomen.

De werkgelegenheid in 2017 is ingeschat op 25 à 26 duizend personen. Het grootste deel van de werkgelegenheid zit bij de auteurs en vertalers. Hierbij speelt wel mee dat de omzet en toegevoegde waarde van deze schakel juist het laagst liggen (zie hierboven).

Tabel S.3 geeft het ingeschatte arbeidsinkomen weer. De eerder genoemde omzet van de auteurs en vertalers is hierin meegeteld als inkomen. Dat ligt bij de auteurs en vertalers lager dan bij de uitgevers en de boekverkopers, terwijl er veel meer mensen werkzaam zijn. Hierbij speelt dus een rol dat veel auteurs een boek publiceren zonder de motivatie om daar direct inkomsten uit te halen. Bij het verschil tussen uitgevers en boekverkopers speelt mee dat bij de boekverkopers de omzet uit anderstalige algemene boeken geheel wordt meegerekend.

Tabel S.3 Ingeschat arbeidsinkomen in de boekenketen

Inkomen auteurs en vertalers	€ 34 miljoen + PM
Arbeidsinkomen werkzame personen uitgevers	€ 52 miljoen
Arbeidsinkomen werkzame personen boekverkopers	€ 62 miljoen + PM
Totaal arbeidsinkomen	€ 148 miljoen + PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek; o.b.v. bronnen vermeld in het rapport.

Ter vergelijking van het arbeidsinkomen van € 150 miljoen: de beloning van werknemers in de visserij en de bosbouw lag in 2016 gezamenlijk op € 147 miljoen.

Inhoud

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
2 Analytisch kader: economische indicatoren in de boekenketen	3
3 Auteurs en vertalers	9
3.1 Inleiding en afbakening	9
3.2 Omzet.....	9
3.3 Toegevoegde waarde.....	14
3.4 Werkgelegenheid.....	16
3.5 Samenvatting.....	17
4 Uitgevers	19
4.1 Inleiding en afbakening	19
4.2 Omzet.....	19
4.3 Toegevoegde waarde.....	22
4.4 Werkgelegenheid.....	23
4.5 Arbeidsinkomen	25
4.6 Samenvatting.....	25
5 Boekverkopers	27
5.1 Inleiding en afbakening	27
5.2 Omzet.....	27
5.3 Toegevoegde waarde.....	28
5.4 Werkgelegenheid.....	30
5.5 Arbeidsinkomen	31
5.6 Samenvatting.....	32
6 Overzicht	33
6.1 Omzet.....	33
6.2 Toegevoegde waarde.....	34
6.3 Werkgelegenheid en arbeidsinkomen.....	35
Literatuur	37
Bijlage A Tabel bruto-inkomsten auteurs en vertalers	39
Bijlage B CBS-tabellen toegevoegde waarde	41

1 Inleiding

Dit rapport beschrijft de bijdrage van het boekenvak aan de Nederlandse economie door middel van de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen. De focus ligt op de productiezijde van het boekenvak, middels de keten van auteurs en vertalers via uitgevers naar boekverkopers. Het centrale element in de analyses is het algemene boek en de direct daarvan afgeleide producten en diensten.

Dit rapport brengt het economische belang van het boekenvak in Nederland in kaart. De bijdrage van het boekenvak aan de Nederlandse economie wordt beschreven door middel van de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen.

De omzet is een indicator van het economische belang doordat het de omvang van de verkochte productie weergeeft, gewogen naar de waarde in het economische verkeer. De toegevoegde waarde is een indicator doordat het de waarde weergeeft die in het productieproces wordt toegevoegd aan de ingekochte goederen en diensten. De werkgelegenheid geeft de bijbehorende arbeidsinzet weer en het arbeidsinkomen de vergoeding voor deze arbeidsinzet.

De bijdrage van het boekenvak is in kaart gebracht door onafhankelijk onderzoeksbureau SEO Economisch Onderzoek¹ in opdracht van KVB Boekwerk². Dit onderzoek heeft geprofiteerd van adviezen van een begeleidingscommissie bestaande uit Jurriaan Rammeloo (KVB Boekwerk), Martijn David (Groep Algemene Uitgevers) en Anne Schroën (Koninklijke Boekverkopersbond). Inspiratie voor het onderzoek vormen de publicaties *Bookselling Britain: The economic contributions to - and impacts on - the economy of the UK's bookselling sector* (CEBR, 2017) en *The contribution of the publishing industry to the UK economy* (Frontier Economics, 2017).

Onderzoeksmethode

Het economische belang van het boekenvak is ingeschat voor het jaar 2017.³ Hiervoor is eerst in kaart gebracht welke databronnen er bestaan voor de benodigde indicatoren. Uit deze databronnen is vervolgens in samenspraak met de opdrachtgever en de begeleidingscommissie een keuze gemaakt, gebaseerd op de mate waarin de beschikbare gegevens aansluiten op de gewenste indicatoren. Waar directe metingen beschikbaar waren, zijn deze gebruikt. In de andere gevallen is gebruikgemaakt van eerder uitgevoerde enquêtes, sectordata, kengetallen en waar noodzakelijk onderbouwde veronderstellingen. De uiteindelijke inschatting combineert diverse bronnen, zoals verkoopdata voor de omzet van boeken, CBS-data voor het aandeel toegevoegde waarde en door de branche geleverde cijfers met betrekking tot werkgelegenheid en arbeidsinkomen. Deze inschatting kan niet worden gezien als een meting met wetenschappelijke precisie, maar als een indicatie van de orde van grootte van het economische belang.

¹ Zie: <http://www.seo.nl/over-ons/onafhankelijkheid/>

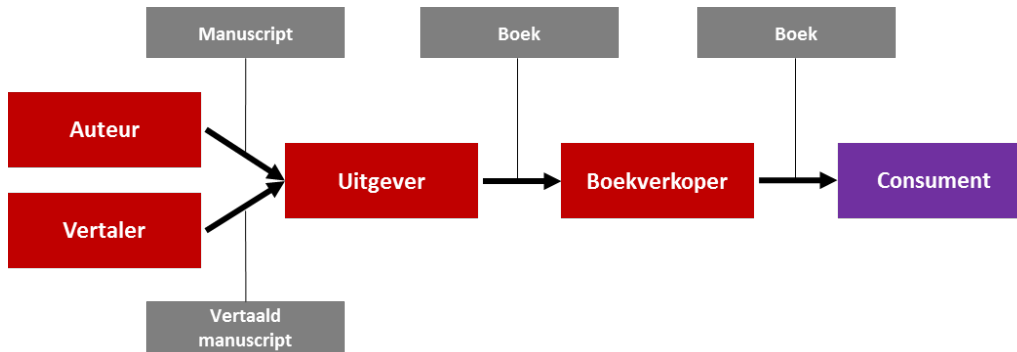
² Zie: <https://www.kvbboekwerk.nl/over-ons>

³ Als voor een deel van de gegevens het meest recente jaar waarover data beschikbaar is vóór 2017 ligt, is dit aangegeven.

Reikwijdte

De focus van het onderzoek ligt op de productiezijde van het boekenvak. Effecten op en van het lezen van boeken – de ‘consumptiezijde’ – vallen buiten deze reikwijdte. De productiezijde kan worden weergegeven middels een keten met schakels: van auteurs en vertalers via uitgevers naar boekverkopers. Zie Figuur 1.1 voor een vereenvoudigde weergave van deze keten.

Figuur 1.1 Vereenvoudigde weergave schakels in de boekenketen

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

Het gaat in Figuur 1.1 om auteurs van oorspronkelijk Nederlandstalige werken, om vertalers naar het Nederlands en om Nederlandse uitgevers en boekverkopers. De economische indicatoren worden weergegeven per schakel en voor zover mogelijk ook voor de keten als geheel. Van ‘tussenschakels’, zoals de literair agent die diensten verricht voor auteurs, CB die de distributie van boeken verzorgt en ontwerpers/illustratoren van boeken worden de economische indicatoren niet weergegeven. Het gaat daarom nadrukkelijk om de selectie auteurs, vertalers, uitgevers en boekverkopers in de totale keten.

Het centrale element in de analyses is *het algemene boek en de direct daarvan afgeleide producten en diensten*. Onder algemene boeken verstaan we alle boeken die niet tot de educatieve en wetenschappelijke boeken behoren.⁴ E-books vallen hier wel onder, maar tijdschriften en andere media in beginsel niet.⁵ Bij afgeleide producten en diensten kan het bijvoorbeeld gaan om optredens van auteurs die samenhangen met geschreven boeken en om op boeken gebaseerde films en musicals. Bij die afgeleide producten en diensten kan het dus wel gaan om andere media dan fysieke boeken en e-books. Het economische belang van antiquarische en tweedehandsboeken valt buiten de afbakening van dit onderzoek.⁶

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 vervolgt met een toelichting op de in te schatten economische indicatoren en de relaties tussen de schakels in de boekenketen. Hoofdstuk 3 geeft de economische indicatoren voor de Nederlandse auteurs en vertalers, hoofdstuk 4 voor de Nederlandse uitgevers en hoofdstuk 5 voor de boekverkopers. Hoofdstuk 6 geeft het overzicht over de gehele keten.

⁴ Het gaat om boeken met een zogenaamde A- of O-code (algemene boeken en overige boeken) in plaats van een S- of W-code (schoolboeken en wetenschappelijke boeken) (<https://www.kvbboekwerk.nl/over-ons/verantwoording/algemene-begrippen>). Gemakshalve spreken we van algemene boeken of A-boeken.

⁵ Hierbij kan worden aangetekend dat de (in omzet beperkte) categorie ‘non-books’ wel wordt meegenomen in dit rapport. Dit betreft de NUR-code 0 (zie: <http://www.boek.nl/nur>).

⁶ Hetzelfde geldt voor piraterij van e-books.

2 Analytisch kader: economische indicatoren in de boekenketen

Omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen illustreren op verschillende manieren het economische belang van een sector. Er zijn zowel relaties binnen elke schakel van de boekenketen, als relaties tussen de schakels.

De komende hoofdstukken brengen de bijdrage van het boekenvak aan de Nederlandse economie in kaart. Het gaat daarbij om een inschatting van het deel van de omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen dat samenhangt met het produceren en verkopen van algemene boeken en de direct daarvan afgeleide producten en diensten⁷. Alle bedragen worden weergegeven zonder btw.

Bij auteurs gaat het om schrijvers van oorspronkelijk Nederlandstalige werken, bij vertalers om vertalingen naar het Nederlands en bij uitgevers en boekverkopers om Nederlandse uitgevers en boekverkopers.

Toelichting op de economische indicatoren

De *omzet* is de afzet maal de verkoopprijs. De omzet geeft de omvang van de verkochte productie weer, gewogen naar de waarde in het economisch verkeer. De omzet van auteurs en vertalers stellen we gelijk aan het met het schrijven en vertalen samenhangende inkomen. De auteurs en vertalers leveren ('verkopen') hun diensten aan de uitgevers, die de geproduceerde boeken (grotendeels) verkopen aan boekwinkels en andere boekverkopers, inclusief online webwinkels, die op hun beurt de ingekochte boeken verkopen aan de consumenten.

De *werkgelegenheid* geeft de arbeidsinzet ten behoeve van de productie en verkoop van algemene boeken weer. Bij auteurs en vertalers heeft dit betrekking op de werkzaamheden voor zover deze samenhangen met schrijven en vertalen van algemene boeken. Bij uitgevers en boekverkopers gaat het om de werkgelegenheid die is toe te rekenen aan de productie en verkoop van algemene boeken. Dit betreft zowel werknemers op de loonlijst als het ingehuurde personeel. De werkgelegenheid kan worden uitgedrukt in aantallen werkzame personen of in *full time equivalents* (fte) oftewel voltijdsequivalenten. De vergoeding voor deze arbeidsinzet is het met de werkgelegenheid samenhangende *bruto arbeidsinkomen*.

De term *toegevoegde waarde* geeft al aan waar het om draait: de waarde die in het productieproces wordt toegevoegd aan de ingekochte goederen en diensten. De toegevoegde waarde is in beginsel gelijk aan de marktwaarde van de productie minus het zogenaamde 'intermediaire verbruik': de inkoopkosten van de in de productie 'verbruikte' goederen en diensten.⁸ De toegevoegde waarde

⁷ Omwille van de leesbaarheid wordt de toevoeging "en direct daarvan afgeleide producten en diensten" niet telkens herhaald.

⁸ De toegevoegde waarde kan ook worden berekend door gebruik te maken van de gelijkheid tussen de som van toegevoegde waarde en de som van de inkomens. Eenvoudig gesteld: uit de toegevoegde waarde worden de beloningen aan de productiefactoren (arbeid en kapitaal) betaald. Deze berekeningswijze wordt bijvoorbeeld uitgevoerd in CEBR (2017), waarin de bruto toegevoegde waarde gelijk wordt gesteld aan totale arbeidskosten plus EBITDA (winst voor rente, belasting, afschrijvingen en waardeverminderingen).

is niet gelijk aan de winst. Bij de winst worden van de omzet alle kosten afgetrokken. Bij de toegevoegde waarde worden met name de beloningen voor de ingezette arbeid niet van de omzet afgetrokken, tenzij het externe inhuur van arbeidskrachten betreft.

Dit rapport maakt gebruik van door het CBS aangeleverde maatwerkcijfers (zie Bijlage B) met betrekking tot de toegevoegde waarde. Voor de interpretatie van deze cijfers is van belang dat ze niet rechtstreeks vergelijkbaar zijn met CBS-cijfers over de toegevoegde waarde zoals deze worden weergegeven op StatLine⁹. De toegevoegde waarde is op *omzet* gebaseerd (in plaats van productie oftewel output) en van de omzet zijn bijvoorbeeld ook *kosten van huisvesting en machines/installaties/inventaris* afgetrokken. Zie Tekstvak 2.1.

Tekstvak 2.1 Toegevoegde waarde zoals toegepast in dit rapport

De **bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen** is het verschil tussen de *productie oftewel output* (tegen basisprijzen) en het zogenaamde *intermediaire verbruik* (exclusief aftrekbare btw).¹⁰

Deze toegevoegde waarde wordt bijvoorbeeld weergegeven op CBS StatLine in Bbp, productie en bestedingen; kwartalen, waarden, nationale rekeningen; Opbouw bbp vanuit de productie¹¹.

- De *productie oftewel output* is de waarde van alle voor de verkoop bestemde goederen (inclusief de nog niet verkochte) plus de ontvangsten voor bewezen diensten¹². Deze productie is gewaardeerd tegen basisprijzen: het bedrag dat een producent daadwerkelijk overhoudt. Dit is de verkoopprijs van een goed of dienst exclusief de handels- en vervoersmarge en exclusief productgebonden belastingen en subsidies.¹³
- Het *intermediaire verbruik* betreft de producten die zijn verbruikt in het productieproces, gewaardeerd tegen aankooprijzen, exclusief aftrekbare btw. Dit kunnen grondstoffen, halffabricaten en brandstoffen zijn, maar ook diensten zoals communicatiediensten, schoonmaakdiensten en diensten van externe accountants. Niet tot het intermediair verbruik maar tot de afschrijvingen behoort het verbruik van vaste activa (bedrijfsgebouwen, machines, eigen vervoermiddelen en dergelijke). Ook aangekochte goederen door de handel die, zonder enige bewerking te ondergaan, weer zijn doorverkocht worden niet tot het intermediair verbruik gerekend.¹⁴

De **toegevoegde waarde zoals deze in dit rapport wordt toegepast** wijkt enigszins af van bovenstaande definitie. De toegevoegde waarde zoals in dit rapport gebruikt volgt namelijk de formule: *(netto) omzet* minus *inkoopwaarde van de omzet* minus *overige bedrijfskosten*.

- De *(netto) omzet* is de opbrengst (excl. btw) uit de verkoop van goederen en levering van diensten aan derden. Waar van toepassing wordt de netto omzet vastgesteld na aftrek van kortingen, bonussen, statiegeld en doorberekende vrachtkosten.¹⁵ Een verschil met de

⁹ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/>

¹⁰ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=t#id=toegevoegde-waarde--bruto-basisprijzen-->

¹¹ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84105NED/table?ts=1552987337949>

¹² “alsmede de waarde van producten met een markequivalent die voor eigen gebruik zijn geproduceerd zoals investeringen in eigen beheer, eigen woningdiensten en landbouwproducten voor eigen consumptie door landbouwers?”. De productiewaarde van productie voor eigen gebruik wordt berekend door de geproduceerde hoeveelheid te waarderen tegen de prijs die de producent bij verkoop zou hebben ontvangen (<https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=p#id=productie--basisprijzen-->)

¹³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=b#id=basisprijs>

¹⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=i#id=intermediair-verbruik--excl-aftrekbare-btw-->

¹⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=o#id=omzet-netto>

productie of level output is dat niet alles dat wordt geproduceerd, ook wordt verkocht, en dat niet alles dat wordt verkocht, in hetzelfde jaar hoeft te zijn geproduceerd. Met name in jaren waarin er veel voorraadvorming plaatsvindt of juist uit voorraad wordt verkocht kunnen hier verschillen optreden.

- De *inkoopwaarde van de omzet* betreft de kosten van grond- en hulpstoffen, verpakkingsmiddelen, handelsgoederen, loondiensten en uitbestede werkzaamheden, voor zover verbruikt bij de productie van de verkochte goederen en diensten. De kosten van de niet verkochte productie zijn niet in deze post begrepen, de kosten van de uit voorraad afkomstige omzet echter wel.¹⁶ De *overige bedrijfskosten* zijn de kosten van energieverbruik, huisvesting, machines/installaties/inventaris en dergelijke, vervoermiddelen, verkoopkosten, communicatiekosten, kosten van dienstverlening door derden en overige bedrijfslasten die niet apart zijn gespecificeerd.¹⁷
- Een verschil tussen *inkoopwaarde plus overige bedrijfskosten* enerzijds en *intermediair verbruik* anderzijds is dat bij het intermediaire verbruik het verbruik van vaste activa (bedrijfsgebouwen, machines, eigen vervoermiddelen) niet wordt meegenomen, maar dat bij de overige bedrijfskosten de kosten van huisvesting, machines/installaties/inventaris en dergelijke en vervoermiddelen wél worden meegenomen.

Relaties tussen schakels in de keten

Per schakel is er telkens een logische samenhang tussen de economische indicatoren omzet, werkgelegenheid en arbeidsinkomen. Het gaat om de omzet uit de verkoop van geproduceerde algemene boeken, de werkgelegenheid die samenhangt met deze productie en het arbeidsinkomen dat samenhangt met die werkgelegenheid. Toegevoegde waarde verschilt hiervan doordat bijvoorbeeld ingehuurd personeel (onderdeel van de werkgelegenheid) de toegevoegde waarde verlaagt omdat het 'intermediair verbruik' betreft.

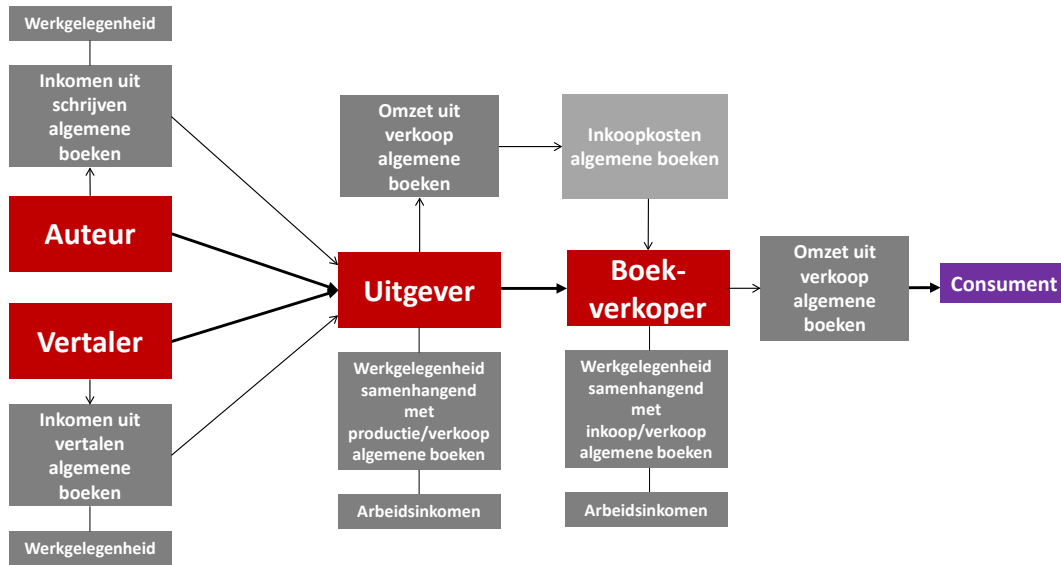
Tussen de schakels zijn de relaties -enigszins vereenvoudigd- als volgt. De omzet van auteurs en vertalers zijn (inkoop)kosten voor de uitgevers, terwijl de omzet van de uitgevers (inkoop)kosten zijn voor de boekverkopers.

Figuur 2.1 illustreert de omzet, werkgelegenheid en het arbeidsinkomen over de schakels in de boekenketen. Links staan de auteurs en vertalers, die inkomen ('omzet') verdienen met het schrijven en vertalen van algemene boeken; de hieraan bestede arbeidsuren zijn de werkgelegenheid. In deze vereenvoudigde weergave worden alle diensten van auteurs en vertalers geleverd aan de uitgever, die boeken produceert en met de verkoop daarvan omzet genereert. Dit gaat gepaard met arbeidsinzet (de werkgelegenheid) en het daarbij behorende arbeidsinkomen. In deze vereenvoudigde weergave worden de boeken van de uitgevers verkocht aan de boekverkopers, die de boeken weer verkopen aan de consument. Ook dit gaat gepaard met arbeidsinzet (de werkgelegenheid) en het daarbij behorende arbeidsinkomen.

¹⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=i#id=inkoopwaarde-omzet>

¹⁷ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=o#id=overige-bedrijfskosten>

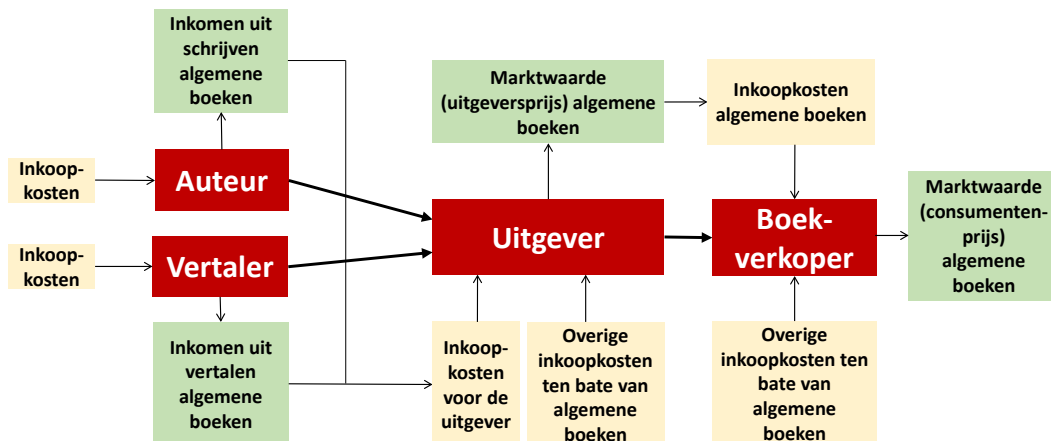
Figuur 2.1 Omzet, werkgelegenheid en arbeidsinkomen over de schakels in de boekenketen

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

Figuur 2.2 illustreert de toegevoegde waarde over de schakels in de boekenketen. In deze vereenvoudigde weergave bestaat de toegevoegde waarde van de economische activiteiten van auteurs en vertalers van algemene boeken uit het inkomen dat ze verdienen met het schrijven en vertalen minus de inkoop. De uitgever produceert boeken en koopt hiervoor de diensten van auteurs en vertalers in en andere goederen en diensten. De boekenverkopers kopen boeken in voor de verkoop aan consumenten en kopen hiervoor eveneens andere diensten en goederen in.

Figuur 2.2 Toegevoegde waarde over de schakels in de boekenketen

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

Bij een 'gesloten' systeem waarin alle schakels in de keten worden meegenomen én telkens dezelfde boeken worden beschouwd, zou de marktwaarde tegen consumentenprijzen (rechts in de figuur) bestaan uit de opgetelde toegevoegde waarden over alle schakels in de keten. In Figuur 2.2 is dit al niet het geval vanwege de 'overige' inkoopkosten van uitgevers en boekverkopers en vanwege de inkoopkosten van auteurs en vertalers, die niet als aparte schakels met productiewaarde en

inkoopkosten zijn weergegeven. Daarnaast zijn niet alle 'schakels' in de boekenketen opgenomen, zoals de literair agent die diensten verricht voor auteurs, CB die de distributie van boeken verzorgt en ontwerpers/illustratoren van boeken.

3 Auteurs en vertalers

Dit hoofdstuk schat de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde en werkgelegenheid in voor de auteurs en vertalers. De omzet is gelijkgesteld aan het totale inkomen dat samenhangt met het schrijven van Nederlandse algemene boeken en het vertalen naar het Nederlands van algemene boeken (plus de direct hiervan afgeleide producten en diensten). Hierbij speelt een rol dat veel auteurs boeken publiceren zonder de motivatie om daar direct inkomsten uit te halen.

3.1 Inleiding en afbakening

Dit hoofdstuk schat de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen in voor de ‘schakel’ auteurs en vertalers in de boekenketen. De afbakening van auteurs en vertalers sluit aan bij die in de onderzoeken van KVB Boekwerk¹⁸. Het gaat om auteurs die de afgelopen vijf jaar ten minste één nieuwe oorspronkelijk Nederlandse titel publiceerden in de categorie algemene boeken en om vertalers die de afgelopen vijf jaar ten minste één titel naar het Nederlands vertaalden in de categorie algemene boeken. Bij de economische indicatoren gaat het steeds om het inschatten van dat deel dat samenhangt met het schrijven/vertalen van algemene boeken en de direct daarvan afgeleide producten en diensten.

De omzet van auteurs en vertalers wordt gelijkgesteld aan het totale inkomen dat samenhangt met het schrijven van Nederlandse algemene boeken en het vertalen naar het Nederlands van algemene boeken plus de direct hiervan afgeleide producten en diensten¹⁹. Arbeidsinkomen wordt niet separaat weergegeven, maar is onderdeel van deze omzet.

3.2 Omzet

Samenstelling inkomen en uitkomsten

Voor auteurs en vertalers stellen we hun omzet gelijk aan hun inkomen, voor zover dat gerelateerd is aan algemene boeken. Dat inkomen kan bestaan uit:

- royalty's en/of honoraria;
- inkomsten uit abonnementen van e-books (Kobo Plus);
- inkomsten uit rechten voor gebruik van het boek (leenrecht, reprorecht, vergoeding voor het lenen van e-books in bibliotheken, thuiskopieheffing);
- subsidies en prijzen van het Letterenfonds;
- inkomsten uit lezingen, optredens, uitvoeringen en gages; en
- inkomsten uit rechtenverkoop van boeken (zoals voor boekbewerking, vertaling of theaterbewerking).

¹⁸ Zie: <https://www.kvbboekwerk.nl/monitor/makers/monitor-2017-auteurs-en-vertalers>

¹⁹ Omwille van de leesbaarheid wordt de toevoeging “plus de direct daarvan afgeleide producten en diensten” niet telkens herhaald.

De totale omzet voor alle auteurs en vertalers samen schatten we op minstens € 34,3 miljoen.²⁰ Tabel 3.1 geeft de verschillende onderdelen van de omzet en de belangrijkste bronnen waarop de inschattingen zijn gebaseerd weer.

Tabel 3.1 De omzet voor auteurs en vertalers

Omzet uit:	Omzet	Bron(nen)
Royalty-inkomsten en/of honoraria Nederland	€ 19,1 miljoen	KVB Boekwerk (2018), Van der Veen et al. (2016)
Royalty-inkomsten en/of honoraria buitenland	+PM	(geen)
Voorschotten	+PM	(geen)
Leenrecht	€ 3,8 miljoen	Stichting LIRA (2018)
Reprorecht	€ 0,9 miljoen	Stichting Reprorecht (2018)
Licenties e-books en luisterboeken	€ 0,7 miljoen	KB (directe communicatie), Modelcontract auteurs
Thuiskopie	+PM	(Stichting LIRA, 2018)
Abonnementen e-books (Kobo Plus)	€ 0,4 miljoen	Persbericht Kobo (2017, 2018), Boekblad (2019) en Vlaamse Auteursvereniging (2017)
Subsidies en prijzen Letterenfonds	€ 4,4 miljoen	Nederlands Letterenfonds (2018)
Lezingen, optredens, uitvoeringen en gages	€ 4,5 miljoen	Van der Veen et al. (2016) voor verhouding met royalty-inkomsten
Rechtenverkoop van boeken	€ 0,5 miljoen	Van der Veen et al. (2016) voor verhouding met royalty-inkomsten
Totaal	€ 34,3 miljoen + PM	

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van de genoemde bronnen.

Bij Tabel 3.1 kan worden opgemerkt dat de inkomensverdeling van auteurs uitermate scheef is. Dit blijkt onder meer uit onderzoek van KVB Boekwerk²¹ (waarin wordt opgemerkt dat veel auteurs een boek publiceren zonder de motivatie om daar direct inkomsten uit te halen) en van Buunk et al. (2016) naar kruissubsidiëring tussen boektitels (waarbij een klein aantal titels verantwoordelijk blijkt voor een groot aandeel in de afzet en omzet).

Toelichting op de inschatting

Royalty-inkomsten en/of honoraria

Royalty-inkomsten en/of honoraria²² zijn de meest directe vorm van omzet uit het schrijven en vertalen van boeken. KVB Boekwerk heeft in 2018 onderzoek gedaan naar deze inkomsten voor auteurs. Zie Tabel 3.2. Ongeveer 50 auteurs verdienen meer dan een gemiddeld jaarinkomen aan royalty-inkomsten. Het overgrote merendeel van de auteurs verdient minder dan duizend euro per jaar met deze inkomstenbron.

²⁰ Minstens, omdat de +PM-posten in Tabel 3.1 naar verwachting groter zijn dan de gehanteerde bovengrenzen bij de berekening van de omzet uit e-boekabonnementen (zie verderop).

²¹ Zie verderop en via <https://www.kvbboekwerk.nl/monitor/makers/auteursinkomsten-uit-royaltys>.

²² We spreken in het vervolg voor het gemak steeds van 'royalty's'.

Tabel 3.2 Vijf groepen auteurs ingedeeld naar royalty-inkomsten

Groep	Aantal auteurs	Gemiddelde royalty-inkomsten
geen royalty-inkomsten	10.000	€ 0
1-1.000 euro	15.000	€ 110
1.000 - 19.200 euro	1.500	€ 3.600
19.200 - 37.000 euro	60	€ 26.000
> 37.000 euro	55	€ 98.800
Totaal over alle groepen:		€ 14.044.000

Bron: KVB Boekwerk (2018).

De gehanteerde definitie in het onderzoek van KVB Boekwerk sluit aan bij de definitie in dit rapport, met uitzondering van het feit dat royalty's over verkopen van algemene boeken in het buitenland niet zijn meegenomen in het KVB-onderzoek. Deze zijn daarom met +PM weergegeven in Tabel 3.1. Door het aantal auteurs per groep te vermenigvuldigen met de gemiddelde royalty-inkomsten per groep en op te tellen wordt de schatting van ruim € 14 miljoen verkregen.

Voor *vertalers* zijn geen empirische schattingen van royalty's beschikbaar. Wel bestaan er enquêteresultaten van Van der Veen et al. (2016) voor auteurs en vertalers. Uit deze enquête blijkt dat de geënquêteerde auteurs gemiddeld royalty's en honoraria aangaven van € 8.309²³. Het lijkt er daarom op dat de responderende auteurs uit de groepen met relatief hoge royalty-inkomsten komen (zie Tabel 3.2). Om deze reden gebruiken we niet de absolute waarde voor de gemiddelde royalty's plus honoraria bij vertalers uit het onderzoek van Van der Veen et al. (2016), maar passen we de *verhouding* tussen gemiddelde royalty-opbrengsten bij auteurs (inclusief honoraria) en de gemiddelde honoraria (inclusief royalty's) bij vertalers toe om de inkomsten voor vertalers in te schatten. Uit Van der Veen et al. (2016) blijkt dat een gemiddelde vertaler 2,1 keer zoveel ontvangt als een gemiddelde auteur. In combinatie met het aantal vertalers uit paragraaf 3.4 (2.900), komen we tot een schatting van € 5,1 miljoen aan honoraria-inkomsten voor vertalers.

De totale inkomsten voor auteurs en vertalers uit royalty's en/of honoraria komen op basis van bovenstaande uit op ruim € 19 miljoen. Eventuele voorschotten die niet zijn verrekend met deze royalty's en/of honoraria konden wegens gebrek aan een bron hiervoor niet worden ingeschat en staan daarom in Tabel 3.1 op +PM.

Leenrecht, reprorecht, licenties en thuiskopie

Vergoedingen uit leenrecht hebben betrekking op uitleningen. Bij gedrukte algemene boeken gaat het om uitlening via bibliotheken. Uit het jaarverslag van LIRA (de Stichting Literaire Rechten Auteurs) over 2017 blijkt dat LIRA € 5,1 miljoen van de Stichting Leenrecht heeft ontvangen voor leenrechtenvergoeding ('repartitie'). Hiervan af gaan de bedrijfslasten van LIRA van € 333.000 en 10 procent inhouding voor sociaal-culturele activiteiten. LIRA verdeelt het resterende bedrag van € 4,3 miljoen onder auteurs en vertalers.²⁴ Een bedrag van € 602.000 hiervan gaat naar buitenlandse

²³ De uitkomsten van Van der Veen et al. (2016) staan in Bijlage A. We nemen aan dat de weergegeven gemiddelden zijn berekend inclusief auteurs en vertalers die hebben aangegeven géén inkomsten uit de betreffende bron te genieten.

²⁴ We maken hier de vereenvoudigende aanname dat alle leenrechten van de LIRA betrekking hebben op algemene boeken.

auteurs; andersom ontvangt LIRA ook € 47.000 voor leenrecht uit het buitenland. Op basis hiervan komen we op € 3,8 miljoen aan opbrengsten uit leenrecht voor Nederlandse auteurs en vertalers.

Vergoedingen uit reprorecht hebben betrekking op het ‘reprografisch vereenvoudigen’ van (delen uit) algemene boeken. Uit het jaarverslag van de Stichting Reprorecht van 2017 blijkt dat auteurs (tekst) van algemene boeken in 2017 € 1,0 miljoen aan reprorechtvergoeding (‘bruto repartitie’) hebben ontvangen. Hierop wordt in mindering gebracht een inhoudingspercentage van 14 procent. We komen op basis hiervan tot inkomsten uit reprorecht voor auteurs en vertalers van € 0,9 miljoen.

Inkomsten uit licenties van e-books en luisterboeken zijn bekend voor zover deze zijn betaald door de Koninklijke Bibliotheek (KB). Deze heeft in 2017 hiervoor € 2,9 miljoen aan licentiekosten betaald (bron: communicatie via KVB). Hierbij dient te worden opgemerkt dat in een gegeven jaar voor bepaalde boeken over meerdere jaren wordt afgerekend. We maken de aanname dat de verdeling van gelden als totaal over jaren geleidelijk is, zodat hierdoor geen vertekening optreedt. We gaan er verder vanuit dat 25 procent van de € 2,9 miljoen (op basis van het Modelcontract voor auteurs (GAU en VvL)) terecht komt bij auteurs en vertalers. We komen op deze manier tot inkomsten uit licenties voor e-books en luisterboeken voor auteurs en vertalers van € 0,7 miljoen.

Thuiskopievergoedingen worden geïncasseerd via heffingen op gegevensdragers. Volgens het jaarverslag van LIRA heeft LIRA € 7,3 miljoen van Stichting de Thuiskopie ontvangen voor de thuiskopieheffing. Dit bedrag is relatief hoog door een incidenteel hoge uitkering van de Stichting de Thuiskopie. Het is daarbij onduidelijk welk gedeelte hiervan toegewezen is aan auteurs en vertalers van algemene boeken. Vandaar dat deze vergoedingen met +PM staan aangegeven in Tabel 3.1.

Abonnementen e-books (Kobo Plus)

De verdeling van abonnementsgelden uit e-books over auteurs, vertalers en uitgevers gaat in het bijzonder over Kobo Plus van bol.com en Kobo. Volgens een persbericht van bol.com (juni 2017)²⁵ probeerden in de eerste vier maanden 40 duizend mensen het abonnement Kobo Plus uit. Driekwart daarvan stapte na de eerste gratis maand over op een vast abonnement. Na een jaar was dit driekwart van 125 duizend mensen, oftewel ongeveer 94.000 mensen (februari 2018)²⁶. Dit gaat over abonnees uit Nederland en België. Het abonnement kost € 9,99 inclusief btw per maand. Van de omzet vanuit Kobo Plus gaat 35 procent naar bol.com/Kobo en 65 procent naar uitgevers, auteurs en vertalers. Van het deel voor uitgevers, auteurs en vertalers gaat bij oorspronkelijk Nederlandse boeken 25 procent naar auteurs en 75 procent naar uitgevers.²⁷ Bij naar het Nederlands vertaalde boeken is het deel voor vertalers minder dan 5 procent; van het deel voor de uitgevers worden ook de oorspronkelijke auteurs betaald.

De prijs voor Kobo Plus exclusief btw is € 8,26. Daarvan is op basis van bovenstaande € 1,34 voor auteurs (en vertalers). Auteurs en vertalers krijgen alleen betaald voor Nederlandstalige boeken, uit oorspronkelijk Nederlandstalig werk resp. vertaling naar het Nederlands. Er zijn ons geen openbare

²⁵ Bol.com (geraadpleegd op 20-03-2019). *Bol.com en Kobo: e-book abonnement Kobo Plus zorgt voor groei in lezen*. <https://pers.bol.com/2017/06/bol-com-en-kobo-ebook-abonnement-kobo-plus-zorgt-groei-lezen/>

²⁶ Bol.com (geraadpleegd op 20-03-2019). *Kobo Plus bereikt na één jaar een aanbod van ruim 200.000 titels en 125.000 lezers*. <https://www.emerco.nl/wire/kobo-plus-bereikt-na-n-jaar-aanbod-ruim-200000-titels-125000-lezers>

²⁷ Vlaamse Auteursvereniging (geraadpleegd op 05-03-2019). *Kobo Plus: en wat met de auteurs?*, <https://www.auteursvereniging.be/newsletters/3031/>

cijfers bekend over het aandeel Nederlandstalig in het verbruik bij Kobo Plus. We maken daarom een aanname dat het aandeel Nederlandstalig bij e-books niet afwijkt van het aandeel Nederlandstalig bij fysieke boeken. Op basis van GfK-data (GfK Boekenpanel) is het aandeel Nederlandstalig bij fysieke boeken 86 procent. Om te berekenen wat elke groep heeft ontvangen, worden de volgende additionele aannames gebruikt:

- Het gaat alleen om abonnees in Nederland, niet in België. Dit geeft een bovengrens aan het getal;
- De instroom van 40 duizend abonnees in de eerste vier maanden is evenredig per maand verdeeld;
- De instroom van 85 duizend abonnees die na 22 juni zijn begonnen is evenredig per maand verdeeld;
- 75 procent van de abonnees is betalend abonnee geworden na een gratis eerste maand. Dit geldt voor zowel de eerste lichting (voor 22 juni) als de tweede lichting (na 22 juni);
- Alle abonnees die zijn overgestapt op een betaald abonnement, hebben dit abonnement tot en met einde 2017 gehouden;
- Alle Nederlandstalige e-books zijn oorspronkelijk werk. Dit geeft een bovengrens aan de omzet voor auteurs en vertalers.

Gerekend met deze aannames komt dit uit op een totale omzet van ongeveer € 0,4 miljoen voor auteurs en vertalers.

Letterenfonds

Subsidies en prijzen van het Letterenfonds zijn onderdeel van de inkomens van auteurs en vertalers. Tabel 3.3 en Tabel 3.4 geven de onderverdeling van deze subsidies en prijzen, optellend tot € 4,4 miljoen.

Tabel 3.3 Tabel onderverdeling subsidies en prijzen Letterenfonds voor auteurs

Projectsubsidies publicaties voor schrijvers van literair werk	€ 2.066.500
Biografieregeling	€ 195.000
Regeling eregelden	€ 97.500
Regeling literaire tijdschriften (honoraria)	€ 90.000
Regeling theaterauteurs (in samenwerking met Fonds Podiumkunsten)	€ 255.000
Project Fluiten in het donker	€ 28.000
Project Slow Writing Lab	€ 63.000
Europese Literatuurprijs	€ 10.000
Woutertje Pieterse Prijs	€ 15.000
Totaal auteurs	€ 2.820.000

Bron: Letterenfonds (2018), jaarverslag over 2017, aangevuld door het Letterenfonds in contact via KVB.

Tabel 3.4 Tabel onderverdeling subsidies en prijzen Letterenfonds voor vertalers

Projectsubsidies voor literaire vertalingen	€ 1.531.704
Vondel Translation Prize	€ 5.000
Nederlands Letterenfondsvertaalprijs	€ 15.000
Prix des Phares du Nord	€ 5.000
Europese Literatuurprijs	€ 5.000
Totaal vertalers	€ 1.561.704

Bron: Letterenfonds (2018), jaarverslag over 2017, aangevuld door het Letterenfonds in contact via KVB.

Lezingen, optredens, uitvoeringen en gages

Lezingen, optredens, uitvoeringen en gages zijn inkomstenbronnen voor auteurs en vertalers omdat ze direct samenhangen met de geschreven of vertaalde algemene boeken. De enige ons bekende bron hierover voor *auteurs* is Van der Veen et al. (2016). Om dezelfde redenen als bij de inschatting van royalty-inkomsten van vertalers nemen we aan dat de *verhouding* tussen royalty's en/of honoraria en de opbrengsten uit lezingen, optredens, uitvoeringen en gages bij auteurs uit de steekproef van Van der Veen et al. (2016) geldt voor alle auteurs in 2017. Een gemiddelde auteur gaf aan 3,2 keer zo veel aan royalty's en honoraria te ontvangen dan aan lezingen, optredens, uitvoeringen en gages. We komen langs deze weg uit op een bedrag aan lezingen, optredens, uitvoeringen en gages van € 4,4 miljoen voor auteurs.

Voor *vertalers* gaan we eveneens uit van een *verhouding* van de gemiddelde uitkomsten uit lezingen, optredens, uitvoeringen en gages zoals in de steekproef van Van der Veen et al. (2016). Uit Van der Veen et al. (2016) blijkt dat een gemiddelde auteur 26 keer zoveel aan lezingen, optredens, uitvoeringen en gages ontvangt als een gemiddelde vertaler. In combinatie met het aantal vertalers uit paragraaf 3.4 (2.900), komen we tot een schatting van € 30.000 aan inkomsten uit lezingen, optredens, uitvoeringen en gages voor vertalers.

De totale inkomsten uit lezingen, optredens, uitvoeringen en gages voor auteurs en vertalers komt zodoende uit op € 4,5 miljoen.

Rechtenverkoop van boeken

Auteurs en, in mindere mate, vertalers ontvangen inkomsten uit rechtenverkoop, zoals voor boekbewerking, vertaling of theaterbewerking. De enige ons bekende bron hierover is Van der Veen et al. (2016). Om dezelfde redenen als bij de royalty-inkomsten van vertalers passen we de daar gevonden *verhoudingen* toe. We nemen aan dat de verhouding tussen royalty's en honoraria en inkomsten uit rechtenverkoop bij *auteurs* uit de steekproef van Van der Veen et al. (2016) geldt voor alle auteurs in 2017. Een gemiddelde auteur gaf aan 28 keer zo veel aan royalty's en honoraria te ontvangen dan aan rechtenverkoop van boeken. We komen op basis hiervan uit op een bedrag aan rechtenverkoop van boeken van € 0,5 miljoen voor auteurs.

Voor *vertalers* gaan we uit van de verhouding van de gemiddelde uitkomsten uit rechtenverkoop zoals in de steekproef van Van der Veen et al. (2016). Uit Van der Veen et al. (2016) blijkt dat een gemiddelde auteur 16 keer zoveel aan rechtenverkoop ontvangt als een gemiddelde vertaler. In combinatie met het aantal vertalers uit paragraaf 3.4 (2.900), komen we uit op een bedrag aan rechtenverkoop van minder dan € 10.000 voor vertalers.

De totale inkomsten voor auteurs en vertalers uit de rechtenverkoop van boeken komen zodoende uit op ongeveer € 0,5 miljoen.

3.3 Toegevoegde waarde

Uitkomsten

Tabel 3.5 toont de inschatting van de toegevoegde waarde van de economische activiteiten van auteurs en vertalers. De bronnen hiervoor zijn de in paragraaf 3.1 geschatte omzet en de toegevoegde waarde als aandeel van de omzet van CBS en veronderstellingen van SEO

Economisch Onderzoek (zie hierna). Op basis van een omzet van € 34 miljoen komen we uit op een indicatieve toegevoegde waarde met een bandbreedte van € 16 tot € 21 miljoen.

Tabel 3.5 De berekening van de toegevoegde waarde voor auteurs en vertalers

Omzet	€ 34,3 miljoen + PM
Aandeel TW in omzet	47-60 %
Toegevoegde waarde (TW)	€ 16,0 miljoen + PM tot € 20,6 miljoen + PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (maatwerk voor SEO, januari 2019) en eigen veronderstellingen.

Bij de interpretatie van de toegevoegde waarde in Tabel 3.5 is het van belang dat deze is berekend door van de omzet bijvoorbeeld ook de kosten van huisvesting en machines/installaties/inventaris af te trekken (zie hoofdstuk 2).

Toelichting en discussie

De toegevoegde waarde is ingeschat via de omzet, een CBS-verhoudingsgetal en eigen veronderstellingen. De reden hiervoor is dat ons geen bronnen bekend zijn die de toegevoegde waarde van auteurs en vertalers inschatten, en ook geen bronnen waaruit deze toegevoegde waarde op meer directe wijze kan worden berekend dan via een verhoudingsgetal en via additionele veronderstellingen.

Het CBS-verhoudingsgetal (zie Bijlage B) heeft betrekking op het jaar 2016 en op de groepen schrijvers en overige scheppende kunstenaars, alsmede vertalers en tolken. Ook betreft het enkel privaatrechtelijke rechtspersonen die zijn ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, en geen eenmanszaken en dergelijke.

De ingeschatte omvang van de toegevoegde waarde gebaseerd op het CBS-verhoudingsgetal van 47 procent is zodoende correct als de omzet goed is ingeschat en verder:

- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet niet (substantieel) is veranderd tussen 2016 en 2017;
- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet van auteurs van andere dan algemene boeken en van overige scheppende kunstenaars geen (substantiële) invloed heeft op het aandeel van de totale groep (schrijvers en overige scheppende kunstenaars);²⁸
- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet van vertalers van andere dan algemene boeken en van tolken geen (substantiële) invloed heeft op het aandeel van de totale groep (vertalers en tolken);
- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet bij privaatrechtelijke rechtspersonen (BV's, NV's) ingeschreven bij de Kamer van Koophandel niet (substantieel) afwijkt van andere auteurs en vertalers (eenmanszaken et cetera).

Het aandeel toegevoegde waarde van 47 procent lijkt op het eerste gezicht aan de lage kant, aangezien er bij auteurs en vertalers relatief weinig sprake zal zijn van ingekochte goederen en diensten die worden 'verbruikt' in het proces van schrijven en vertalen. Er is ons evenwel geen

²⁸ De CBS-monitor *Kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen*, blz. 47 suggereert dat het aandeel "scheppende en uitvoerende kunstenaars, niet elders geclassificeerd" gering is (rond de 10 procent).

directe inschatting van de toegevoegde waarde van auteurs en/of vertalers van algemene boeken bekend waarmee we dit percentage van 47 procent kunnen vergelijken.²⁹

Wat hierbij een rol speelt, is dat de inkomensverdeling (de omzet) zeer scheef is verdeeld over auteurs (zie paragraaf 3.2). De CBS-data die zijn gebaseerd op privaatrechtelijke rechtspersonen betreft waarschijnlijk auteurs en vertalers met een relatief hoge omzet in vergelijking met de totale populatie auteurs en vertalers. Een open vraag is hoe de toegevoegde waarde als percentage van de omzet verschilt tussen deze groep en de rest van de populatie. Een mogelijkheid is dat dit aandeel gelijk is bij alle groepen. Een andere mogelijkheid is dat schrijven en vertalen gepaard gaat met een deel ‘vaste kosten’, waardoor het aandeel toegevoegde waarde bij de groepen met een lagere omzet relatief laag is of zelfs negatief.

Omdat de verdeling van het aandeel toegevoegde waarde over de verschillende ‘omzetcategorieën’ van auteurs onbekend is, is onderzocht hoe variaties in aannames over inkoopkosten van auteurs leiden tot variaties in het gemiddelde aandeel toegevoegde waarde over de hele populatie van auteurs. Voor deze scenario-analyse is de omzet van auteurs gemakshalve gelijkgesteld aan de royalty’s. Daarbij is voor auteurs vanaf een minimuminkomen uit royalty’s (vanaf € 19.200; zie Tabel 3.2) verondersteld dat hun aandeel toegevoegde waarde 47 procent bedraagt. Op het moment dat de grootste groep auteurs (tot € 1.000 royalty-inkomsten per jaar) méér dan enkele tientjes *negatieve* toegevoegde waarde per jaar maakt, terwijl auteurs met royalty’s tussen de € 1.000 tot aan het minimuminkomen € 1.000 inkoopkosten per jaar hebben (en een aandeel toegevoegde van 72 procent), duikt het gemiddelde aandeel toegevoegde waarde over de hele populatie *onder* de 47 procent. Bij minder negatieve aandelen toegevoegde waarde bij de grootste groep auteurs komt laatstgenoemd aandeel juist *boven* de 47 procent uit. Als alleen de auteurs zonder omzet een beperkte negatieve toegevoegde waarde kennen, terwijl auteurs met royalty’s tussen de € 1.000 tot aan het minimuminkomen beperkte inkoopkosten van € 100 per jaar hebben (en een aandeel toegevoegde van 97 procent), resulteert een gemiddeld aandeel toegevoegde waarde over de hele populatie van boven de 60 procent.

Op basis van bovenstaande hanteren we een bandbreedte van 47 tot 60 procent voor de toegevoegde waarde als aandeel van de omzet.

3.4 Werkgelegenheid

Uitkomsten

Tabel 3.6 geeft de inschatting van de werkgelegenheid van auteurs en vertalers die is toe te rekenen aan het schrijven en vertalen van algemene boeken. De aantallen auteurs en vertalers bedroegen in 2017 respectievelijk 19.175 en 2.895, opgeteld 22.070 personen.

²⁹ Het aandeel totale toegevoegde waarde in de omzet kan worden vergeleken met andere bedrijfstakken in de Nederlandse economie als voor die bedrijfstakken dit aandeel op dezelfde wijze wordt vastgesteld. Hiervoor zijn data van CBS voor het jaar 2016 gebruikt (Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens, per branche, SBI 2008) en het aandeel toegevoegde waarde is conform de toepassing in dit rapport berekend als (netto omzet minus inkoopwaarde minus overige bedrijfskosten) / (netto omzet). Het percentage toegevoegde waarde voor auteurs en vertalers van 47 procent is vergelijkbaar met dat van het reclamewezen (46 procent in 2016).

Tabel 3.6 Aantallen werkzame personen bij auteurs en vertalers

	Auteurs	Vertalers	Totaal
Aantal werkzame personen	19.175	2.895	22.070

Bron: SEO Economisch Onderzoek, o.b.v. KVB Boekwerk (2018).

Bij de interpretatie van Tabel 3.6 is van belang dat de inkomensverdeling van auteurs scheef is (zie paragraaf 3.2): niet iedere werkzame auteur verdient evenveel geld met het schrijven van boeken.

Toelichting

De aantallen auteurs en vertalers volgens de definitie in dit rapport bedroegen in 2017 respectievelijk 19.175 en 2.895, volgens de Monitor van KVB Boekwerk (2018). Binnen dit onderzoek bleek het niet mogelijk om het aantal werkzame personen op een betrouwbare manier naar fte om te rekenen.

3.5 Samenvatting

Tabel 3.7 vat de resultaten met betrekking tot de auteurs en vertalers samen.

Tabel 3.7 Samenvattende tabel auteurs en vertalers

Omzet (inkomen)	€ 34,3 miljoen + PM
Toegevoegde waarde	€ 16,0 miljoen + PM tot € 20,6 miljoen + PM
Werkgelegenheid	22.070 personen

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

4 Uitgevers

Dit hoofdstuk schat de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen in voor de uitgevers voor zover het algemene boeken en de direct daarvan afgeleide producten en diensten betreft.

4.1 Inleiding en afbakening

Dit hoofdstuk schat de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen in voor de ‘schakel’ uitgevers in de boekenketen. Alle Nederlandse uitgevers tellen in beginsel mee, zo lang ze maar voor een deel algemene boeken uitgeven. Bij de economische indicatoren gaat het steeds om de inschatting van dat deel dat samenhangt met het uitgeven van algemene boeken en met de direct daarvan afgeleide producten en diensten.³⁰ Vertaalde en anderstalige boeken worden in beginsel meegerekend, evenals verkopen aan het buitenland. In de praktijk is de omzet berekend op het Nederlandstalige segment en zijn verkopen *in* het buitenland niet meegerekend (maar wel de verkopen *aan* het buitenland via Nederlandse boekverkopers).

4.2 Omzet

Uitkomsten

De omzet van uitgevers heeft betrekking op de (meestal aan boekverkopers) verkochte algemene boeken en daarvan afgeleide producten en diensten. Deze omzet valt uiteen in:

- omzet uit de verkoop van algemene boeken;
- inkomsten uit abonnementen van e-books (Kobo Plus);
- inkomsten uit rechten voor gebruik van algemene boeken (leenrecht, reprorecht, KB-vergoeding voor het lenen van e-books);
- rechtenverkoop van boeken (zoals voor boekbewerking, vertaling of theaterbewerking).

De totale omzet van uitgevers uit algemene boeken schatten we op ongeveer € 244 miljoen. Tabel 4.1 geeft de onderdelen van de omzet en de belangrijkste bronnen hiervoor.

³⁰ Omwille van de leesbaarheid wordt de toevoeging “direct daarvan afgeleide producten en diensten” niet telkens herhaald.

Tabel 4.1 De verschillende onderdelen in de omzet voor uitgevers

Omzet uit:	Omzet	Bron(nen)
Verkoop van algemene boeken	€ 236,9 miljoen	GfK-data (GfK Boekenpanel), kortingspercentage van 45 %
Leenrecht	€ 2,7 miljoen	Stichting PRO (2018)
Reprorecht	€ 0	Stichting Reprorecht (2017), GAU (directe communicatie)
Licenties e-books en luisterboeken	€ 2,2 miljoen	KB (directe communicatie), Modelcontract
Abonnementen e-books (Kobo Plus)	€ 1,2 miljoen	Persbericht Kobo (2017, 2018), Boekblad (2019) en Vlaamse Auteursvereniging (2017)
Rechtenverkoop van boeken	€ 0,5 miljoen	Van der Veen et al. (2016) voor verhouding met royalty-inkomsten
Totaal	€ 243,5 miljoen	

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van de genoemde bronnen.

Toelichting

Omzet uit verkoop van algemene boeken

De gebruikte databron voor de omzet van uitgevers uit verkochte algemene boeken is het GfK Boekenpanel. GfK registreert deze omzet bij de verkoop van boeken aan consumenten. De berekening verloopt in een aantal stappen.

De omzet uit Nederlandstalige boeken zoals door GfK geregistreerd bedraagt € 397,8 miljoen in 2017. Dit betreft zowel papieren boeken als e-books, en zowel aankopen in fysieke winkels als e-commerce. GfK schat het dekkingspercentage van hun schattingen op 86 procent van de omzet³¹. De totale omzet voor Nederlandse uitgevers komt daarmee op € 460 miljoen.

De boekverkopers kopen uiteraard in voor een lagere prijs dan de consumentenprijs. De minimale 'boekhandelskorting' voor algemene boeken is 42 procent³². Uit gesprekken met de begeleidingscommissie blijkt dat in de praktijk er een speelruimte is van enkele procentpunten en daarom rekenen wij met een toegepast kortingspercentage van 45 procent. Uitgevers verdienen dus 55 procent van de marktwaarde aan omzet. De omzet van uitgevers uit boekverkoop is daarmee € 253 miljoen.

Ten slotte berekenen we de waarde van de omzet exclusief btw (6 procent voor fysieke boeken, 21 procent voor e-books). De omzet van uitgevers uit boekverkoop komt daarmee uit op € 236,9 miljoen.

De omzet voor uitgevers zoals hierboven ingeschat is gebaseerd op de verkoop van boeken aan consumenten, en niet op de verkoop van uitgevers aan boekverkopers. Binnen het bestek van dit

³¹ GfK heeft niet alle boekverkooppunten in Nederland in zijn panel. Het onderzoeksbureau toetst zijn dekkingspercentage regelmatig bij de leveranciers. Op basis daarvan stelt GfK dat het panel 90 procent (in afzet, 2017) en 86 procent (in omzet, 2017) van de totale Nederlandse algemene boekenmarkt beslaat. GfK extrapoleert afzet en omzet om de volledige markt te beschrijven. Deze extrapolatie hebben wij overgenomen.

³² Zie bijvoorbeeld Bongers et al. (2014). Tweede evaluatie van de wet op de vaste boekenprijs (APE en Dialogic).

onderzoek bleek het niet mogelijk om leveringsdata van CB te gebruiken om de omzet van uitgevers via de levering aan boekverkopers op een juiste manier in te schatten.

In theorie kunnen Nederlandse uitgevers van algemene boeken ook anderstalige boeken aanbieden, en niet-Nederlandstalige uitgevers Nederlandstalige boeken. In de praktijk zijn bijna alle uitgegeven algemene boeken van Nederlandse uitgevers Nederlandstalig, en bijna alle Nederlandstalige boeken door Nederlandse uitgevers uitgegeven (bron: persoonlijke communicatie KVB/GAU).

Leenrecht, reprorecht, licenties en thuiskopie

Vergoedingen uit leenrecht hebben betrekking op uitleningen. Bij gedrukte algemene boeken gaat het met name om uitlening via bibliotheken. Uit het jaarverslag van Stichting PRO over 2017 blijkt dat de inkomsten voor uitgevers uit leenrechtenvergoeding ('repartitie') € 2,7 miljoen bedragen.

Vergoedingen uit reprorecht hebben betrekking op het 'reprografisch verveelvoudigen' van (delen uit) algemene boeken. De GAU ontvangt € 0,2 miljoen aan repartitie voor reprorecht (bron: Stichting Reprorecht 2018). De uitgevers in de GAU hebben afgesproken dat dit geld niet onderling verdeeld wordt onder uitgevers. De stichting GAU gebruikt dit bedrag voor sociaal-culturele activiteiten (bron: GAU, directe communicatie). Deze rechten tellen we derhalve *niet* mee in de omzet van de uitgevers.

Inkomsten uit licenties van e-books en luisterboeken zijn bekend voor over deze zijn betaald door de Koninklijke Bibliotheek (KB). De KB heeft in 2017 voor € 2,9 miljoen aan licentiekosten betaald voor e-books en luisterboeken (bron: communicatie via GAU) (zie ook hoofdstuk 3). We gaan ervan uit dat 75 procent van deze € 2,9 miljoen (op basis van het Modelcontract voor auteurs (GAU)) terecht komt bij uitgevers. We komen op deze manier tot inkomsten uit licentiekosten voor e-books en luisterboeken voor uitgevers van € 2,2 miljoen.

Thuiskopievergoedingen worden geïncasseerd via heffingen op gegevensdragers (zie ook paragraaf 3.2). Door een uitspraak van het Europese Hof (de zogenaamde HP Reibel-uitspraak) hebben uitgevers, behalve zij die makers in dienst hebben zoals dagbladen (journalisten), geen recht op een deel van deze thuiskopievergoeding. Derhalve is hiervoor geen opbrengst bij de uitgevers van algemene boeken opgenomen.

Abonnementen e-books (Kobo Plus)

De verdeling van abonnementsgelden uit e-books over auteurs, vertalers en uitgevers gaat in het bijzonder over Kobo Plus van bol.com en Kobo. Zie paragraaf 3.2. Van de omzet vanuit Kobo Plus gaat 35 procent naar bol.com/Kobo en 65 procent naar uitgevers, auteurs en vertalers. Van deze 65 procent gaat 25 procent naar auteurs en 75 procent naar uitgevers.³³ De prijs voor Kobo Plus exclusief btw is € 8,26. Daarvan is op basis van bovenstaande € 4,02 voor uitgevers. Het aandeel Nederlandstalig bij fysieke boeken is 86 procent. Om te berekenen wat elke groep heeft ontvangen, worden de volgende aannames gebruikt:

- Het gaat alleen om abonnees in Nederland, niet in België. Dit geeft een bovengrens aan het getal;

³³ Vlaamse Auteursvereniging (geraadpleegd op 05-03-2019). *Kobo Plus: en wat met de auteurs?*, <https://www.auteursvereniging.be/newsletters/3031/>

- De instroom van 40 duizend abonnees in de eerste vier maanden is evenredig per maand verdeeld;
- De instroom van 85 duizend abonnees die na 22 juni zijn begonnen is evenredig per maand verdeeld;
- 75 procent van de abonnees is betalend abonnee geworden na een gratis eerste maand. Dit geldt voor zowel de eerste lichting (voor 22 juni) als de tweede lichting (na 22 juni);
- Alle abonnees die zijn overgestapt op een betaald abonnement, hebben dit abonnement tot en met einde 2017 gehouden;
- Het aandeel Nederlandstalig bij e-books is gelijk aan het aandeel Nederlandstalig bij fysieke boeken;
- Alle Nederlandstalige e-books zijn oorspronkelijk werk. Dit geeft een ondergrens aan de omzet voor uitgevers.³⁴

Gerekend met deze aannames komt dit uit op een totale omzet van € 1.192.791 voor uitgevers: ongeveer € 1,2 miljoen.

Rechtenverkoop van boeken

Uitgevers ontvangen inkomsten uit rechtenverkoop, zoals voor boekbewerking, vertaling of theaterbewerking. Er is ons geen specifieke informatie bekend over deze omzet. Uitgaande van een veronderstelde 50/50-verdeling tussen auteurs en vertalers enerzijds, en uitgevers anderzijds, schatten we deze omzet op € 0,5 miljoen.

4.3 Toegevoegde waarde

Uitkomsten

Tabel 4.2 toont de toegevoegde waarde van het uitgeven van algemene boeken en direct daarvan afgeleide producten en diensten. De bronnen hiervoor zijn de in paragraaf 4.1 geschatte omzet en de toegevoegde waarde als aandeel van de omzet van CBS. We schatten de toegevoegde waarde in aan de hand van het aandeel daarvan volgens CBS in de relevante omzet. Dit aandeel bedraagt 45 procent (zie Bijlage B). Op basis van een omzet van € 244 miljoen komt dit uit op een toegevoegde waarde van € 109 miljoen.

Tabel 4.2 De toegevoegde waarde van het uitgeven van algemene boeken

Omzet	€ 243,5 miljoen
Aandeel TW in omzet	45 %
Toegevoegde waarde (TW)	€ 109 miljoen

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (maatwerk voor SEO, januari 2019).

NB: Op basis van resultatenrekeningen van bij de KvK ingeschrevenen in het NFO-bestand, over jaar 2016.

Bij de interpretatie van de toegevoegde waarde in Tabel 4.2 is het van belang dat deze is berekend door van de omzet bijvoorbeeld ook de kosten van huisvesting en machines/installaties/inventaris af te trekken (zie hoofdstuk 2).

³⁴ Want als het vertalingen naar het Nederlands betreft, ontvangt de uitgever meer.

Toelichting

De toegevoegde waarde is net als in hoofdstuk 3 ingeschat via de omzet en een CBS-verhoudingsgetal³⁵. Ons zijn geen bronnen bekend die de toegevoegde waarde van het uitgeven van algemene boeken inschatten, en evenmin bronnen bekend waaruit deze toegevoegde waarde op meer directe wijze dan via een verhoudingsgetal kan worden berekend.

Het CBS-verhoudingsgetal heeft betrekking op het jaar 2016 en ook op andere dan algemene uitgeverijen. Het betreft privaatrechtelijke rechtspersonen die zijn ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, en geen eenmanszaken en dergelijke.

De ingeschatte omvang van de toegevoegde waarde is zodoende correct als de omzet goed is ingeschat en verder:

- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet niet (substantieel) is veranderd tussen 2016 en 2017;
- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet bij uitgeverijen van algemene boeken niet (substantieel) afwijkt van uitgeverijen van onder andere wetenschappelijke en studieboeken;
- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet bij privaatrechtelijke rechtspersonen (BV's, NV's) ingeschreven bij de Kamer van Koophandel niet (substantieel) afwijkt van andere uitgevers (eenmanszaken et cetera).

Het aandeel totale toegevoegde waarde in de omzet kan worden vergeleken met andere bedrijfstakken in de Nederlandse economie als voor die bedrijfstakken dit aandeel op dezelfde wijze wordt vastgesteld. Hiervoor is data van CBS voor het jaar 2016 gebruikt (Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens, per branche, SBI 2008) en het aandeel toegevoegde waarde is conform de toepassing in dit rapport berekend als (netto omzet minus inkoopwaarde minus overige bedrijfskosten) / (netto omzet). Het percentage toegevoegde waarde van 45 procent is vergelijkbaar met het gemiddelde van de textiel-, kleding- en lederindustrie (44 procent in 2016) en de meubelindustrie (49 procent in 2016).

4.4 Werkgelegenheid

Uitkomsten

Tabel 4.3 geeft onze inschatting van de werkgelegenheid bij uitgevers die is toe te rekenen aan de productie en verkoop van algemene boeken en direct daarvan afgeleide producten en diensten. We schatten het aantal personen in loondienst op 1.190 bij de algemene uitgevers (dat wil zeggen de bij de GAU aangesloten uitgevers). Als we daar een inschatting van 'ingehuurd' personeel aan toevoegen, komen we op 1.227 personen. In termen van fte zijn dit 960 fte in loondienst en 990 fte in loondienst plus inhuur.

³⁵ Ook Frontier Economics (2017; The contribution of the publishing industry to the UK economy) schat de bruto toegevoegde waarde voor uitgeverijen op deze manier in. Namelijk aan de hand van de totale omzet voor uitgeverijen, vermenigvuldigd met een algemene bruto toegevoegde waarde/omzetverhouding voor de sector uit de Annual Business Survey.

Tabel 4.3 Aantallen personen en fte bij algemene uitgevers

	Onder CAO	Niet onder CAO	Totaal
Aantal personen in loondienst	925	265	1.190
Aantal personen in loondienst inclusief ingehuurd personeel			1.227
Aantal fte in loondienst			960
Aantal fte in loondienst inclusief ingehuurd personeel			990

Bron: SEO Economisch Onderzoek, op basis van verderop genoemde bronnen. Algemene uitgevers zijn opgevat als bij de GAU aangesloten uitgevers.

Toelichting

We nemen aan dat de werkgelegenheid die is toe te rekenen aan algemene boeken vooral plaatsvindt bij uitgevers in de Groep Algemene Uitgevers (GAU). De inschatting kent daarom de volgende vereenvoudigingen:

- er is geabstraheerd van werknemers bij GAU-uitgevers die actief zijn in het produceren van niet-algemene boeken (d.w.z. hierop zijn geen correcties naar beneden toegepast);
- er is geabstraheerd van werknemers bij niet-GAU-uitgevers die wel actief zijn in het produceren van algemene boeken (d.w.z. hiervoor zijn geen correcties naar boven toegepast).

Er zijn 925 personen in loondienst bij deze uitgevers, zo blijkt uit de cao-gegevens van de GAU. Sommige uitgevers in de GAU volgen echter niet de cao. We extrapoleren het totaal aantal werknemers bij de GAU (zowel wel als niet onder de cao) op basis van de omzet. De omzet van de GAU-uitgevers die de cao volgen (alle boeken, alle producten) bedraagt € 238,7 miljoen in 2017. De omzet van GAU-uitgevers volgens de GfK-data (GfK Boekenpanel; algemene boeken) bedraagt € 307,1 miljoen. Een ruwe schatting van het aandeel cao-uitgevers binnen de GAU komt daarmee uit op (meer dan) 78 procent, en de relevante ophoogfactor daardoor op (minstens) 1,29.

Op basis van 925 personen in loondienst volgens de cao en de ophoogfactor van 1,29 voor niet-cao-uitgevers komen we uit op ongeveer 1.190 personen in loondienst bij de GAU.

Dit aantal van 1.190 personen rekenen we om naar *fulltime equivalents* (fte) op basis van de landelijk gemiddelde arbeidsduur. Volgens CBS (2018) waren er in 2017 9,1 miljoen werkzame personen die tezamen 10,2 miljoen banen bezetten. Gemiddeld heeft een baan een arbeidsduur gelijk aan 72 procent van een voltijdsbaan. Op basis hiervan is de gemiddelde arbeidsduur van een werkzaam persoon in Nederland $(10,2 \text{ miljoen} * 0,72 / 9,1 \text{ miljoen} =)$ 81 procent van een voltijdsbaan. De werkgelegenheid bij de GAU is daarmee 960 fte.

Voor een inschatting van het ingehuurd personeel gebruiken we de Enquête Beroepsbevolking van het CBS. Het totale arbeidsvolume in de SBI-sector J (informatie en communicatie)³⁶ in 2017 bedroeg 233 duizend fte, waarvan ongeveer 7 duizend fte op uitzend- of oproepbasis of stages. Het aandeel ingehuurd personeel bedraagt dan 3,0 procent van het totaal. Op basis van dit aandeel is de totale werkgelegenheid bij de GAU 1.227 personen oftewel 990 fte.

³⁶ Uitgevers van boeken (SBI-sector 58.11) vallen onder sector J (informatie en communicatie). De statistieken voor ingehuurd personeel zijn niet op gedetailleerder niveau bij het CBS beschikbaar.

4.5 Arbeidsinkomen

Uitkomsten

De inschatting van het bruto arbeidsinkomen hangt nauw samen met de werkgelegenheid. Tabel 4.4 geeft de uitkomsten. Het sociaal verzekeringsloon³⁷ volgens de cao-gegevens bij GAU bedraagt ongeveer € 39 miljoen. Om te corrigeren voor niet-cao-uitgevers bij GAU gebruiken we de ophoogfactor van 1,29 uit paragraaf 4.1. Ook corrigeren we voor het ingehuurd personeel van 3,0 procent uit paragraaf 4.4. Zodoende komen we uit op € 52 miljoen.

Tabel 4.4 Bruto arbeidsinkomen bij uitgevers

Sociaal verzekeringsloon GAU-uitgevers onder cao	€ 39,4 miljoen
Sociaal verzekeringsloon GAU-uitgevers niet onder cao	€ 11,4 miljoen
Totale loonsom	€ 50,8 miljoen
Totale loonsom inclusief ingehuurd personeel	€ 52,4 miljoen

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting

Het geschatte arbeidsinkomen kent dezelfde vereenvoudigingen als de inschatting van de werkgelegenheid; zie paragraaf 4.4.

4.6 Samenvatting

Tabel 4.5 vat de resultaten voor de uitgevers samen.

Tabel 4.5 Samenvattende tabel uitgevers

Omzet	€ 244 miljoen
Toegevoegde waarde	€ 109 miljoen
Werkgelegenheid	1.227 personen 990 fte
Arbeidsinkomen	€ 52,4 miljoen

Bron: SEO Economisch Onderzoek

³⁷ D.w.z. het loon waar belastingen en premies voor sociale verzekeringen over wordt betaald: het brutoloon inclusief alle vaste onderdelen van het loon.

5 Boekverkopers

Dit hoofdstuk schat de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen in voor de boekverkopers in de boekenketen. Deze werkgelegenheid is alleen ingeschat voor de fysieke boekwinkels die zijn aangesloten bij de Koninklijke Boekverkopersbond.

5.1 Inleiding en afbakening

Dit hoofdstuk schat de economische indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen in voor de ‘schakel’ boekverkopers in de boekenketen. Alle Nederlandse boekverkopers tellen in beginsel mee (inclusief online verkopers en online verkoop), zo lang ze maar voor een deel algemene boeken verkopen. Het betreft zowel papieren boeken als e-books, en zowel aankopen in fysieke winkels als e-commerce. De werkgelegenheid kon binnen het bestek van dit onderzoek alleen worden ingeschat voor de fysieke boekwinkels die zijn aangesloten bij de KBb (de Koninklijke Boekverkopersbond, de brancheorganisatie voor de boekhandel).

Bij de economische indicatoren gaat het steeds om de inschatting van dat deel dat samenhangt met het verkopen van algemene boeken en de direct daarvan afgeleide producten en diensten.³⁸ Vertaalde en anderstalige boeken worden meegerekend, evenals verkopen aan het buitenland.³⁹

5.2 Omzet

Uitkomsten

Tabel 5.1 geeft de omzet die betrekking heeft op de (aan consumenten) verkochte algemene boeken. Deze omzet bedraagt minstens € 498 miljoen in 2017.⁴⁰

Tabel 5.1 De omzet van de boekverkopers

	Omzet	Bron(nen)
Omzet algemene boeken	€ 496,6 miljoen	GfK Boekenpanel
Abonnementen e-books (Kobo Plus)	€ 1,0 miljoen	Persbericht Kobo (2017, 2018), Boekblad (2019) en Vlaamse Auteursvereniging (2017)
Omzet direct van algemene boeken afgeleide producten en diensten	+ PM	(geen)
Totaal	€ 497,6 miljoen + PM	

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van de genoemde bronnen.

³⁸ Omwille van de leesbaarheid wordt de toevoeging “direct daarvan afgeleide producten en diensten” niet telkens herhaald.

³⁹ Verkopen van anderstalige e-books (bijvoorbeeld via een appstore) worden niet meegerekend, omdat deze niet ten goede komen van Nederlandse boekverkopers.

⁴⁰ Minstens, omdat de omzet van direct van algemene boeken afgeleide producten en diensten niet kon worden ingeschat en daarom op +PM is gezet.

Toelichting

De databron voor de omzet aan verkochte algemene boeken is het GfK Boekenpanel. Dit is dezelfde bron als de bron die is gebruikt in paragraaf 4.2. De omzet zoals geregistreerd door GfK bedraagt € 458,7 miljoen in 2017. Dit betreft zowel papieren boeken als e-books, en zowel aankopen in fysieke winkels als e-commerce. Anderstalige e-books zijn evenwel niet meegenomen in de GfK-data.

GfK schat het dekkingspercentage van hun schattingen op 86 procent van de omzet⁴¹. De totale omzet komt daarmee op € 530,3 miljoen.

Ten slotte berekenen we de waarde van de omzet exclusief btw (6 procent voor fysieke boeken, 21 procent voor e-books). De omzet van boekverkopers uit boekverkoop komt daarmee uit op € 496,6 miljoen.

Abonnementen e-books (Kobo Plus)

De verdeling van abonnementsgelden uit e-books gaat in het bijzonder over Kobo Plus van bol.com en Kobo. Zie paragraaf 3.2. Van de omzet vanuit Kobo Plus gaat 35 procent naar bol.com/Kobo. De prijs voor Kobo Plus exclusief btw is € 8,26. Daarvan is € 2,89 voor bol.com/Kobo. Gerekend met de aannames zoals genoemd in paragraaf 3.2 komt dit uit op een totale omzet van € 995.695 voor bol.com/Kobo: ongeveer € 1,0 miljoen.

Direct van algemene boeken afgeleide producten en diensten

Voor de omzet uit afgeleide producten en diensten voor boekverkopers is ons geen bron bekend. Vandaar de PM-post in Tabel 5.1. Overigens bevat de GfK-data een omzetaandeel van ongeveer 4 procent aan 'non-books' (NUR-categorie 0), dat onder andere agenda's en luisterboeken omvat.

5.3 Toegevoegde waarde

Uitkomsten

Tabel 5.2 toont de toegevoegde waarde van de verkoop van algemene boeken door boekverkopers aan consumenten. De bronnen hiervoor zijn de in paragraaf 5.1 geschatte omzet en de toegevoegde waarde als aandeel van de omzet van CBS. We schatten de toegevoegde waarde in aan de hand van het aandeel daarvan volgens CBS in de relevante omzet. Dit aandeel bedraagt 18 procent (zie Bijlage B). Op basis van een omzet van € 498 miljoen komt dit uit op een toegevoegde waarde van minstens € 88 miljoen.⁴²

⁴¹ GfK heeft niet alle boekverkooppunten in Nederland in zijn panel. Het onderzoeksbureau toetst zijn dekkingspercentage regelmatig bij de leveranciers. Op basis daarvan stelt GfK dat het panel 90 procent (in afzet, 2017) en 86 procent (in omzet, 2017) van de totale Nederlandse algemene boekenmarkt beslaat. GfK extrapoleert afzet en omzet, om de volledige markt te beschrijven. Deze extrapolatie hebben wij overgenomen.

⁴² Minstens, omdat de toegepaste omzet waarop de toegevoegde is gebaseerd een minimum is; zie paragraaf 5.2.

Tabel 5.2 De berekening van de toegevoegde waarde voor boekverkopers

Omzet	€ 497,6 miljoen + PM
Aandeel TW in omzet	18 %
Toegevoegde waarde (TW)	€ 87,9 miljoen + PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (maatwerk voor SEO, januari 2019).

NB: Op basis van resultatenrekeningen van bij de KvK ingeschrevenen in het NFO-bestand, over jaar 2016.

Bij de interpretatie van de toegevoegde waarde in Tabel 5.2 is het van belang dat deze is berekend door van de omzet bijvoorbeeld ook de kosten van huisvesting en machines/installaties/inventaris af te trekken (zie hoofdstuk 2).

Toelichting

De toegevoegde waarde is ingeschat via de omzet en een CBS-verhoudingsgetal. De reden hiervoor is dat ons geen bronnen bekend zijn die de toegevoegde waarde van het aan consumenten verkopen van algemene boeken inschatten, en evenmin zijn ons bronnen bekend waaruit deze toegevoegde waarde op meer directe wijze dan via een verhoudingsgetal kan worden berekend.

Het CBS-verhoudingsgetal heeft betrekking op het jaar 2016 en op de SBI-code 47.61 “winkels waar voornamelijk boeken worden verkocht”, exclusief webwinkels. Het betreft privaatrechtelijke rechtspersonen die zijn ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, en geen eenmanszaken en dergelijke.

De ingeschatte omvang van de toegevoegde waarde is zodoende correct als de omzet goed is ingeschat en verder:

- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet niet (substantieel) is veranderd tussen 2016 en 2017;
- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet bij algemene boeken bij boekverkopers niet (substantieel) afwijkt van het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet van het verkopen van andere boeken;
- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet bij privaatrechtelijke rechtspersonen (BV's, NV's) ingeschreven bij de Kamer van Koophandel niet (substantieel) afwijkt van andere boekverkopers (eenmanszaken et cetera.).

Het aandeel totale toegevoegde waarde in de omzet kan worden vergeleken met andere bedrijfstakken in de Nederlandse economie als voor die bedrijfstakken dit aandeel op dezelfde wijze wordt vastgesteld. Hiervoor is data van CBS voor het jaar 2016 gebruikt (Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens, per branche, SBI 2008) en het aandeel toegevoegde waarde is conform de toepassing in dit rapport berekend als (netto omzet minus inkoopwaarde minus overige bedrijfskosten) / (netto omzet). Het percentage toegevoegde waarde is relatief laag ten opzichte van het gemiddelde voor de detailhandel als geheel (32 procent in 2016, exclusief auto's) en vergelijkbaar met bijvoorbeeld winkels in wit- en bruingoed (21 procent in 2016).

5.4 Werkgelegenheid

Uitkomsten

Tabel 5.3 geeft onze inschatting weer van de werkgelegenheid die is toe te rekenen aan de verkoop van algemene boeken. Deze werkgelegenheid is ingeschat voor de fysieke boekwinkels die zijn aangesloten bij de KBb (de Koninklijke Boekverkoopersbond, de brancheorganisatie voor de boekhandel). Hierdoor is er sprake van een onderschatting in vergelijking met de ingeschatte omzet in paragraaf 5.1, die alle boekverkopers (inclusief online verkopers) betreft. De geschatte werkgelegenheid komt uit op een bandbreedte 1.138 tot 2.064 fte. De werkgelegenheid die samenhangt met de direct van algemene boeken afgeleide producten en diensten kon hierin niet worden meegerekend.

Tabel 5.3 De werkgelegenheid in boekwinkels

Groep	Gemiddelde omzet	Aantal	Gemiddeld aantal fte per winkel		Fte per groep	
			(ondergrens)	(bovengrens)	(ondergrens)	(bovengrens)
1	€ 5.300.000	15	12	18	180	270
2	€ 2.200.000	10	8	12	80	120
3	€ 1.200.000	25	6	9	150	225
4	€ 700.000	60	4	6	240	360
5	€ 300.000	200	2	4	400	800
6	€ 100.000	700	1	2	700	1.400
totaal		1.010	totaal		1.750 fte	3.175 fte
aandeel algemene boeken					65 %	
werkgelegenheid toegerekend aan algemene boeken					1.138 fte	2.064 fte
					1.409 personen	2.557 personen
werkgelegenheid algemene boeken inclusief ingehuurd personeel					1.265 fte	2.296 fte
					1.568 personen	2.845 personen
werkgelegenheid van algemene boeken afgeleide producten en diensten					PM	PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van KBb-data.

Toelichting

Voor de berekening van de werkgelegenheid bij boekverkopers zijn geen integrale data beschikbaar. We gebruiken hiervoor een indeling van typen winkels die de KBb intern gebruikt.

Het interval voor de werkgelegenheid bij boekwinkels in Tabel 5.3 loopt van 1.750 tot 3.175 fte. Het gemiddelde aantal fte per winkel, over alle groepen, bedraagt 1,7 tot 3,1.⁴³ De middelste kolommen van Tabel 5.3 doen recht aan de variatie in personeelsomvang tussen winkels.

Het genoemde interval voor de werkgelegenheid is toe te rekenen aan de verkoop van *alle* soorten boeken, niet alleen algemene boeken. Over het omzetaandeel van algemene boeken is ons geen recente informatie bekend. De tweede evaluatie van de Wet op de vaste boekenprijs (Bongers et al., 2014) schat dit aandeel op 65 procent.⁴⁴ Uitgaande van een gemiddeld aandeel algemene boeken van 65 procent, komen we tot een werkgelegenheid in fte van 1.138 tot 2.064. Op basis van de

⁴³ Uit cijfers van de enkele grote (boeken)retailers blijkt dat de gemiddelde aantallen fte werkzaam in de winkels vallen binnen de range van Tabel 5.3.

⁴⁴ Informatie uit de benchmark van Libris-winkels en van Blz. boek- en kantoorvakhandels sluit hierbij aan.

gemiddelde arbeidsduur per persoon (zie paragraaf 4.4) van 81 procent is de werkgelegenheid uitgedrukt in personen 1.409 tot 2.557.

Voor een inschatting van het ingehuurd personeel gebruiken we de Enquête Beroepsbevolking van het CBS. Het totale arbeidsvolume in de SBI-sector G (groot- en detailhandel inclusief reparaties van auto's)⁴⁵ in 2017 bedroeg 914 duizend fte, waarvan ongeveer 92 duizend fte op uitzend- of oproepbasis of stages. Het aandeel ingehuurd personeel bedraagt zodoende 10,1 procent van het totaal. Op basis van dit aandeel is de totale werkgelegenheid in boekwinkels 1.265 tot 2.296 fte oftewel 1.568 tot 2.845 werkzame personen.

Bovenstaande inschatting abstraheert van werkgelegenheid bij andere winkels dan boekwinkels aangesloten bij KBB en van werkgelegenheid bij online verkopers zonder fysieke winkels.

5.5 Arbeidsinkomen

Uitkomsten

Tabel 5.4 geeft onze inschatting weer van het bruto arbeidsinkomen behorend bij de gegenereerde omzet zoals geschat in paragraaf 5.2. Dit bedraagt minstens € 62 miljoen.⁴⁶

Tabel 5.4 De berekening van de loonsom bij boekverkopers

Omzet	€ 497,6 miljoen + PM
Aandeel loonsom in omzet	11 %
Loonsom	€ 55,7 miljoen + PM
Loonsom inclusief ingehuurd personeel	€ 62,0 miljoen + PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (maatwerk voor SEO, januari 2019).

NB: Op basis van resultatenrekeningen van bij de KvK ingeschrevenen in het NFO-bestand, over jaar 2016.

Toelichting

De loonsom is ingeschat aan de hand van het aandeel hiervan in de relevante omzet. Dat aandeel bedraagt 11 procent op basis van CBS-gegevens over 2016 (zie Bijlage B). Uitgaande van een omzet van € 498 miljoen uit paragraaf 5.2 komt dit uit op een loonsom van € 56 miljoen. Om te corrigeren voor het ingehuurde personeel, gebruiken we het aandeel van 10 procent uit paragraaf 5.4.

Vanwege de berekeningswijze kan deze ingeschatte loonsom niet worden gerelateerd aan de werkgelegenheid zoals ingeschat in paragraaf 5.4.

De ingeschatte omvang van arbeidsinkomen is correct als de omzet goed is ingeschat en verder:

- als het aandeel van de loonsom niet (substantieel) is veranderd tussen 2016 en 2017;
- als het aandeel van de loonsom bij algemene boeken bij boekverkopers niet (substantieel) afwijkt van de loonsom van het verkopen van andere boeken;

⁴⁵ Winkels in boeken (SBI-sector 47.61) vallen onder sector G (groot- en detailhandel inclusief reparaties van auto's). De statistieken voor ingehuurd personeel zijn niet op gedetailleerder niveau bij het CBS beschikbaar.

⁴⁶ Minstens, omdat de omzet waarvan de loonsom is afgeleid een ondergrens vormt; zie paragraaf 5.2.

- als het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet bij privaatrechtelijke rechtspersonen (BV's, NV's) ingeschreven bij de Kamer van Koophandel niet (substantieel) afwijkt van andere boekverkopers (eenmanszaken et cetera.).

5.6 Samenvatting

Tabel 5.5 vat de resultaten voor de boekverkopers samen.

Tabel 5.5 Samenvattende tabel boekverkopers

	(ondergrens)	(bovengrens)
Omzet	€ 498 miljoen + PM	
Toegevoegde waarde	€ 88 miljoen + PM	
Werkgelegenheid (fysieke winkels)	1.265 fte + PM 1.568 personen + PM	2.296 fte + PM 2.845 personen + PM
Arbeidsinkomen	€ 62 miljoen + PM	

Bron: SEO Economisch Onderzoek

6 Overzicht

Dit hoofdstuk vat de uitkomsten uit de voorgaande hoofdstukken samen, geordend naar de indicatoren omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen. De uitkomsten worden ter duiding vergeleken met andere (sub)sectoren of bedrijfstakken.

Dit hoofdstuk geeft een dwarsdoorsnede van de uitkomsten uit de hoofdstukken 3, 4 en 5, door nu niet de schakels centraal te zetten, maar de economische indicatoren: omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen.

6.1 Omzet

De omzet is een indicator van het economische belang doordat het de omvang van de verkochte productie weergeeft, gewogen naar de waarde in het economische verkeer. Tabel 6.1 geeft de omzet per schakel van de keten, zoals ingeschat in de voorgaande hoofdstukken.

Tabel 6.1 Samenvattende tabel omzet

Omzet auteurs en vertalers	€ 34 miljoen + PM
Omzet uitgevers	€ 244 miljoen
Omzet boekverkopers	€ 498 miljoen + PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek; zie ook hoofdstukken 3, 4 en 5.

Dat de omzet van auteurs en vertalers via uitgevers naar boekverkopers steeds groter wordt is een logisch gevolg van het feit dat de omzet van auteurs en vertalers kosten zijn voor de uitgevers (die méér kosten maken dan dat en deze kosten moeten goedmaken met hun omzet) en de omzet van de uitgevers kosten zijn voor de boekverkopers (die eveneens méér kosten maken dan dat en deze kosten moeten goedmaken met hun omzet). Daarnaast speelt een rol dat de ‘omzetbasis’ toeneemt. Bij de boekverkopers zijn alle anderstalige algemene boeken meegeteld, terwijl het bij auteurs en vertalers (en tevens bij de inschatting van de omzet van uitgevers) voornamelijk Nederlandstalige boektitels betreft.⁴⁷

Van de in Tabel 6.1 weergegeven omzetten geeft de omzet van boekverkopers het best de totale waarde van economische verkooptransacties in de boekenketen weer. Deze omzet omvat als het ware de omzetten van de voorgaande schakels; of anders gezegd: in deze omzet komen de voorgaande omzetten samen.

Ter nadere duiding, de ingeschatte omzet voor *auteurs en vertalers* van € 34 miljoen ligt in dezelfde orde van grootte als de omzet uit Nederlandse films in Nederlandse bioscopen (ongeveer € 34 miljoen in 2017⁴⁸). De ingeschatte omzet voor *uitgevers* van € 244 miljoen ligt boven die van de

⁴⁷ Voor de boekverkopers is de omzet uit Nederlandstalige boektitels € 432 miljoen. Hierbij is een aandeel Nederlandstalig van 87 procent verondersteld, op basis van GfK-data (Nederlandstalige fysieke boeken en e-books als percentage van de Nederlandstalige fysieke boeken, e-books en anderstalige fysieke boeken).

⁴⁸ Zie: <https://nvpi.nl/fdn/marktinformatie/marktcijfers/marktcijfers-2018/>

Nederlandse muziekindustrie (ongeveer € 171 miljoen in 2017) en heeft dezelfde orde van grootte als de omzet van de Nederlandse gamesector (verkoop van gamesoftware à € 258 miljoen in 2017)⁴⁹. De ingeschatte omzet voor *boekverkopers* van € 498 miljoen ligt ruim boven de omzet van de bioscoopsector (omzet uit Nederlandse en buitenlandse bioscoopfilms in Nederlandse bioscopen van ongeveer € 302 miljoen in 2017)⁵⁰ en ligt in dezelfde orde van grootte als de omzet van bijvoorbeeld winkels in tapijt en gordijnen (€ 450 miljoen in 2016) (bron: CBS, Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens, per branche, SBI 2008).

6.2 Toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde geeft de waarde weer die in het productieproces wordt toegevoegd aan de ingekochte goederen en diensten. Het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp) is de optelsom van alle toegevoegde waardes in Nederland.⁵¹

De toegevoegde waardes zoals ingeschat in de voorgaande hoofdstukken kunnen bij elkaar worden opgeteld om een beeld te krijgen van de totale toegevoegde waarde van het (algemene) boekenvak, als dat boekenvak wordt gelijkgesteld aan de schakels auteurs en vertalers, uitgevers en boekverkopers. Zoals eerder gememoreerd zijn in dit onderzoek schakels zoals de literair agent die diensten verricht voor auteurs, CB die de distributie van boeken verzorgt en ontwerpers/illustratoren van boeken niet in de economische indicatoren meegenomen.

Tabel 6.2 geeft de toegevoegde waarde per schakel van de keten en opgeteld over de schakels. Bij de interpretatie van deze toegevoegde waarde is het van belang dat deze is berekend door van de omzet bijvoorbeeld ook de kosten van huisvesting en machines/installaties/inventaris af te trekken (zie hoofdstuk 2).

Tabel 6.2 Samenvattende tabel toegevoegde waarde (TW)

TW economische activiteiten auteurs en vertalers	€ 16 miljoen + PM tot € 21 miljoen + PM
TW economische activiteiten uitgevers	€ 109 miljoen
TW economische activiteiten boekverkopers	€ 88 miljoen + PM
Totaal TW	€ 213 miljoen + PM tot € 218 miljoen +PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

Voor de vergelijking tussen de schakels speelt dat bij de boekverkopers alle anderstalige algemene boeken zijn meegeteld, terwijl dat bij auteurs en vertalers en uitgevers niet het geval is.⁵²

Tabel 6.2 laat zien dat de toegevoegde waarde van de schakel uitgevers hoger is dan die van de schakel boekverkopers. De omzet van de boekverkopers mag hoger liggen (zie Tabel 6.1), maar bij de uitgeversactiviteiten wordt relatief meer waarde toegevoegd dan bij de

⁴⁹ Zie: <https://nvpi.nl/fdn/marktinformatie/marktcijfers/marktcijfers-2018/>

⁵⁰ Zie <https://nvpi.nl/fdn/marktinformatie/marktcijfers/marktcijfers-2018/>

⁵¹ Zie bijvoorbeeld <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=b#id=bruto-binnenlands-product--marktprijzen---bbp->

⁵² Voor de boekverkopers is de toegevoegde waarde uit Nederlandstalige boektitels ongeveer € 76 miljoen, uitgaande van een aandeel Nederlandstalig van 87 procent op basis van GfK-data (Nederlandstalige fysieke boeken en e-books als percentage van de Nederlandstalige fysieke boeken, e-books en anderstalige fysieke boeken).

boekverkopersactiviteiten. Het verschil kan verder worden verklaard doordat de kernactiviteit van boekverkopers het in- en verkopen van boeken is, terwijl uitgevers die boeken ‘produceren’.

De toegevoegde waarde van de schakel auteurs en vertalers is het laagst van de onderscheiden schakels in de boekenketen. Dit hangt samen met het feit dat de ‘kosten’ van het schrijven en vertalen maar één onderdeel zijn van het totale plaatje van het produceren en verkopen van boeken.

De toegevoegde waarde kan worden vergeleken met andere bedrijfstakken in de Nederlandse economie als voor die bedrijfstakken de toegevoegde waarde op dezelfde wijze wordt vastgesteld. Hiervoor is data van CBS voor het jaar 2016 gebruikt (Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens, per branche, SBI 2008) en de toegevoegde waarde is conform de toepassing in dit rapport berekend als netto omzet minus inkoopwaarde minus overige bedrijfskosten. Het bovengenoemde bedrag aan toegevoegde waarde van € 213 à € 218 miljoen ligt bijvoorbeeld boven dat van de Nederlandse leer- en schoenenindustrie (€ 170 miljoen in 2016) en dat van de Nederlandse kledingindustrie (€ 193 miljoen in 2016). De toegevoegde waarde is van een vergelijkbare orde van grootte als die van de branches speelgoedwinkels (€ 201 miljoen in 2016) en winkels in tapijt en gordijnen (€ 201 miljoen in 2016).

6.3 Werkgelegenheid en arbeidsinkomen

Tabel 6.3 geeft de werkgelegenheid samenhangend met de productie en verkoop van algemene boeken, zoals ingeschat in de voorgaande hoofdstukken. De totale werkgelegenheid komt neer op ongeveer 25 à 26 duizend personen⁵³. De werkgelegenheid is het grootst bij de auteurs en vertalers, terwijl de omzet en toegevoegde waarde van deze schakel juist het laagst ligt. De bandbreedte van de werkgelegenheid bij de boekverkopers vindt zijn oorsprong in de onzekerheid van de schattingen hiervan; zie hoofdstuk 5.⁵⁴ De werkgelegenheid bij de boekverkopers heeft alleen betrekking op de fysieke winkels.

Tabel 6.3 Samenvattende tabel werkgelegenheid

	(ondergrens)	(bovengrens)
Werkgelegenheid auteurs / vertalers	22.070 personen	
Werkgelegenheid uitgevers	1.227 personen	
Werkgelegenheid boekverkopers	1.568 + PM	2.845 personen + PM
Totaal werkgelegenheid in aantal personen	24.865 personen + PM	26.141 personen + PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Tabel 6.4, ten slotte, geeft het arbeidsinkomen van de schakels weer, zoals in de voorgaande hoofdstukken ingeschat. Het totale verdiende arbeidsinkomen komt neer op ongeveer € 150 miljoen. Het bedrag verschilt niet veel tussen uitgevers en boekverkopers, als bij de boekverkopers

⁵³ Omdat er geen gegevens beschikbaar zijn over het aantal fte bij auteurs en vertalers (zie hoofdstuk 3), kan er geen optelling van fte worden gemaakt.

⁵⁴ De werkgelegenheid bij de boekverkopers gerelateerd aan het Nederlandstalige deel bedraagt 1.360 tot 2.467 personen + PM, op basis van een aandeel Nederlandstalig van 87 procent (op basis van omzet uit GfK-data; betreft Nederlandstalige fysieke boeken en e-books als percentage van Nederlandstalige fysieke boeken, e-books en anderstalige fysieke boeken).

wordt gekeken naar het bedrag dat samenhangt met de omzet uit het Nederlandstalige deel van de algemene boeken.⁵⁵ Het bedrag is lager bij de auteurs en vertalers, en daar zijn ook véél meer mensen werkzaam (zie Tabel 6.3).

Tabel 6.4 Samenvattende tabel arbeidsinkomen

Inkomen auteurs / vertalers	€ 34 miljoen + PM
Arbeidsinkomen werkzame personen uitgevers	€ 52 miljoen
Arbeidsinkomen werkzame personen boekverkopers	€ 62 miljoen + PM
Totaal arbeidsinkomen	€ 148 miljoen + PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

Ter vergelijking van het arbeidsinkomen van € 150 miljoen: de beloning van *werknemers* in de visserij en de bosbouw lag in 2016 gezamenlijk op € 147 miljoen.

⁵⁵ Het arbeidsinkomen van werkzame personen bij boekverkopers gerelateerd aan het Nederlandstalige deel bedraagt € 54 miljoen + PM. Dit is gebaseerd op een aandeel Nederlandstalig van 87 procent (op basis van omzet uit GfK-data; betreft Nederlandstalige fysieke boeken en e-books als percentage van Nederlandstalige fysieke boeken, e-books en anderstalige fysieke boeken).

Literatuur

- Bol.com (2017), *Bol.com en Kobo: e-book abonnement Kobo Plus zorgt voor groei in lezen*. <https://pers.bol.com/2017/06/bol-com-en-kobo-ebook-abonnement-kobo-plus-zorgt-groei-lezen/> (geraadpleegd op 20-03-2019)
- Bol.com (2018), *Kobo Plus bereikt na één jaar een aanbod van ruim 200.000 titels en 125.000 lezers*. <https://www.emerce.nl/wire/kobo-plus-bereikt-na-n-jaar-aanbod-ruim-200000-titels-125000-lezers> (geraadpleegd op 20-03-2019)
- Bongers, F., Notenboom, A., Veldkamp, J., Schrijvershof, C. & Gielen, M. (2014), Tweede evaluatie van de Wet op de vaste boekenprijs, Utrecht: Dialogic & APE Public Economics.
- Buunk, E., Hof, B., Rosenboom, N. & Veld, D. in 't (2016). Kruissubsidiëring door boekhandels en uitgevers, SEO-rapport 2016-100. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- CBS (2018), Arbeidsmarkt in cijfers 2017, Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CEBR (2017), *Bookselling Britain: The economic contributions to - and impacts on - the economy of the UK's bookselling sector*. London: Centre for Economics and Business Research.
- Frontier Economics (2017), *The contribution of the publishing industry to the UK economy*.
- GAU & De Auteursbond (2011). Modelcontract voor de uitgave van oorspronkelijk Nederlandstalig literair werk.
- GAU & VSenV (2012). Modelcontract voor de uitgave van een vertaling van een literair werk.
- Hoffscholte, C. (2019, februari). Goudmijn of habbekrats? Inkomsten uit abonnementdiensten punt van discussie. Boekblad Magazine.
- KVB Boekwerk. (2018, December 12). KVB Boekwerk. Opgehaald van Auteursinkomsten uit royalty's: <https://www.kvbboekwerk.nl/monitor/makers/auteursinkomsten-uit-royaltys>
- KVB Boekwerk. (2018, Oktober 17). Monitor 2017 - Makers. Opgehaald van KVB Boekwerk: <https://www.kvbboekwerk.nl/monitor/makers/monitor-2017-auteurs-en-vertalers>
- Nederlands Letterenfonds (2018), Jaarverslag 2017, Amsterdam: Nederlands Letterenfonds.
- Stichting Lira (2018), Jaarverslag 2017, Hoofddorp: Stichting Lira.
- Stichting PRO (2018), Jaarverslag 2017, Hoofddorp: Stichting PRO.
- Stichting Reprorecht (2018), Jaarverslag 2017, Hoofddorp: Stichting Reprorecht.

Veen, S. van der, Jong, P. de & Faber, D. (2016), Inkomensonderzoek schrijvers en vertalers, APE rapport nr. 1421, Den Haag: APE Public Economics.

Vlaamse Auteursvereniging (2017). Kobo Plus: en wat met de auteurs?: <https://www.auteursvereniging.be/newsletters/3031/>

Bijlage A Tabel bruto-inkomsten auteurs en vertalers

Tabel A.1 geeft een selectie van uitkomsten uit Van der Veen et al. (2016). Deze zijn gebruikt in hoofdstuk 3; zie de verwijzingen aldaar.

Tabel A.1 Gemiddelde bruto-inkomsten voor auteurs en vertalers naar bron

Inkomstenbron	Schrijvers		Vertalers	
	Bruto-inkomsten	Aantal respondenten	Bruto-inkomsten	Aantal respondenten
Royalty's	€ 4.904	232	€ 2.154	82
Honoraria	€ 3.405	131	€ 15.140	144
Beurzen en/of subsidies	€ 1.635	45	€ 1.613	35
Leenrechtvergoeding, kabelgelden of thuishopiegelden	€ 985	217	€ 1.615	152
Commerciële schrijfoopdrachten	€ 1.429	71	€ 792	23
Gages, uitvoeringen, lezingen of optredens	€ 2.618	128	€ 102	18
Rechtenverkoop (zoals voor boekverfilming, vertaling of theaterbewerking)	€ 296	28	€ 18	3
Dienstverband(en)	€ 4.276	45	€ 1.254	12
Uitkering, pensioenvoorziening of opbrengsten van kapitaal (huur, rente)	€ 3.352	56	€ 1.989	28
Andere inkomsten	€ 4.978	73	€ 2.488	36
Totaal	€ 27.879	273	€ 27.166	165

Bron: Van der Veen et al. (2016)

NB: De originele tabel uit Van der Veen et al. (2016) toont ook resultaten van de groep 'Schrijvers en vertalers'. Deze relatief kleine groep is in dit rapport niet apart onderscheiden (aantal respondenten: 28).

Bijlage B CBS-tabellen toegevoegde waarde

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gebruikt in haar publicaties de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) voor juridische entiteiten die bij de Kamer van Koophandel (KvK) zijn ingeschreven. De categorieën 90.03 en 74.30, op het meest gedetailleerde niveau, duiden op respectievelijk 'schrijvers en overige scheppende kunst' en 'vertalers en tolken'.

De SBI-code 90.03 bevat dus niet alleen auteurs van algemene boeken, maar ook van andere boeken en verder schilders, pottenbakkers, beeldhouwers, glazeniers, edelsmeden, zeefdrukkers, schrijvers, dichters, componisten, choreografen, kunstrestaurateurs, schrijvers van documentaires, technische handleidingen en gebruiksaanwijzingen, journalisten en bloggers. Dit is exclusief industrieel vervaardigen van kunst, schrijvers van reclameteksten en hobbyclubs op het gebied van film en fotografie. De SBI-code 74.30 bevat niet alleen vertalers van algemene boeken, maar ook van andere boeken en daarnaast ook tolken (inclusief doventolken).

Tabel B.1 geeft de omzet, toegevoegde waarde en de verhouding tussen deze twee. CBS schat de toegevoegde waarde in als de omzet minus de inkoopwaarde van de omzet minus overige bedrijfskosten zoals de huur van vastgoed. (Zie ook hoofdstuk 2.)

Tabel B.1 Het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet voor auteurs en vertalers

	Schrijvers en overige scheppende kunst	Vertalers en tolken	Totaal
SBI-code	90.03	74.30	
Omzet	€ 117 miljoen	€ 123 miljoen	€ 240 miljoen
Toegevoegde waarde (TW)	€ 58 miljoen	€ 53 miljoen	€ 112 miljoen
Aandeel TW in omzet	50 %	43 %	47 %

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (maatwerk voor SEO, januari 2019).

NB: Op basis van resultatenrekeningen van bij de KvK ingeschrevenen in het NFO-bestand, over jaar 2016. De onderliggende data gaat over 287 schrijvers en overige scheppende kunst en 132 vertalers en tolken.

NB2: Getallen lijken mogelijk niet op te tellen vanwege afronding.

De omzet van uitgevers in Tabel B.2 van € 960 miljoen volgens CBS-NFO is hoger dan de omzet zoals ingeschat in hoofdstuk 4. De CBS-NFO-data hebben betrekking op uitgevers van algemene boeken, maar ook van wetenschappelijke boeken en schoolboeken. Om preciezer te zijn bevat de CBS-code 58.11 uitgevers van boeken, puzzelboeken, brochures, pamfletten, woordenboeken, encyclopedieën, topografische kaarten, plattegronden, e-books, handel in en lease van auteursrechten en copyrights van boeken; eventueel in combinatie met drukken van de uit te geven boeken. Dit is exclusief het uitgeven van tijdschriften, programma- en vakbladen.

Tabel B.2 Het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet voor uitgeverij

	Uitgeverijen van boeken
SBI-code	58.11
Omzet	€ 960 miljoen
Toegevoegde waarde (TW)	€ 430 miljoen
Aandeel TW in omzet	45 %

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (maatwerk voor SEO, januari 2019).

NB: Op basis van resultatenrekeningen van bij de KvK ingeschrevenen in het NFO-bestand, over jaar 2016. De onderliggende data gaat over 364 uitgeverijen van boeken.

De omzet van boekverkopers volgens de CBS-NFO van € 213 miljoen zoals weergegeven in Tabel B.3 en Tabel B.4 is lager dan de in hoofdstuk 5 ingeschatte bedragen, omdat bijvoorbeeld gecombineerde boek-/kantoorvakhandels niet zijn meegenomen in CBS-NFO. Ook zijn online verkopers zonder fysieke winkels niet vertegenwoordigd in de CBS-NFO-data. De CBS-code 47.61 bevat winkels waar voornamelijk boeken worden verkocht, exclusief winkels in antiquarische boeken, winkels in tweedehandsboeken, webwinkels en winkels in kantoorartikelen, lectuur en schrijfwaren waar ook boeken worden verkocht.

Tabel B.3 Het aandeel van de toegevoegde waarde in de omzet voor boekverkopers

	Winkels in boeken
SBI-code	47.61
Omzet	€ 213 miljoen
Toegevoegde waarde (TW)	€ 38 miljoen
Aandeel TW in omzet	18 %

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (maatwerk voor SEO, januari 2019).

NB: Op basis van resultatenrekeningen van bij de KvK ingeschrevenen in het NFO-bestand, over jaar 2016. De onderliggende data gaat over 52 winkels in boeken.

Tabel B.4 Het aandeel van de loonsom in de omzet voor boekverkopers

	Winkels in boeken
SBI-code	47.61
Omzet	€ 213 miljoen
Lonen	€ 24 miljoen
Aandeel lonen in omzet	11 %

Bron: SEO Economisch Onderzoek op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (maatwerk voor SEO, januari 2019).

NB: Op basis van resultatenrekeningen van bij de KvK ingeschrevenen in het NFO-bestand, over jaar 2016. De onderliggende data gaat over 52 winkels in boeken

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl